लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित

साप्ताहिक

नयाँ विमर्श

प्रेस काउन्सिल नेपालबाट "क" वर्गमा वर्गीकृत

Naya Bimarsha Weekly

वर्ष २०, अंक १०, २०८३ असोज १६ गते शुक्रबार (Oct. 02, 2026) मू.अ.क.नं.३०४९७३८१५ मूल्य रु.१०।- (संस्थागत रु.१५।-)

website: www.nayabimarsha.com

रास्वपामा बढ्दो दूरी, थपियो सत्ताको संशय

काठमाडौं/ राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी (रास्वपा) भित्र सभापति रवि लामिछाने र वरिष्ठ नेता तथा प्रधानमन्त्री बालेन्द्र शाह (बालेन) बीचको सम्बन्धलाई लिएर पछिल्लो समय विभिन्न चर्चा हुन थालेका छन्। सार्वजनिक रूपमा दुवै नेताबीचको दूरीबारे स्पष्ट धारणा नआए पनि पार्टी र सरकार सञ्चालनका विषयमा फरक बुझाइ देखिन थालेको अनुमान राजनीतिक वृत्तमा हुन थालेको छ।

यही पृष्ठभूमिमा पूर्वप्रधानन्यायाधीश चोलेन्द्रशमशेर जबरालाई मध्यरातमा प्रहरीले नियन्त्रणमा लिएर करिब १२ घण्टापछि छाडेको घटनाले सत्ता राजनीतिलाई थप तरंगित बनाएको छ। प्रहरीले सुरक्षा जोखिमका कारण उनलाई सुरक्षित स्थानमा लगिएको बताएको छ। उनलाई किन नियन्त्रणमा लिनुपर्‍यो

बाँकी ७ पृष्ठमा

महाधिवेशनको तयारीमा कांग्रेस

गुटको समस्या

देउवा आयोगमा

भक्तपुर/ नेपाली कांग्रेसको १५औं महाधिवेशनको मिति नजिकिँदै जाँदा पार्टीभित्रको राजनीतिक दूरी झन् स्पष्ट हुँदै गएको छ। पार्टीको एउटा पक्ष निर्धारित समयमै महाधिवेशन सम्पन्न गर्ने तयारीमा जुटेको छ भने निवर्तमान सभापति शेरबहादुर देउवा पक्षले त्यसैलाई स्वीकार नगरी अर्को प्रक्रियाबाट अघि बढ्ने संकेत दिएको छ। यसले कांग्रेसभित्रको लामो समयदेखिको गुटगत असहमति अब संगठनको नियमित गतिविधिभन्दा माथि उठेर महाधिवेशनकै स्वरूपसँग जोडिन पुगेको छ। असोज १८ गते महाधिवेशन उद्घाटन गर्ने गरी सभापति गगनकुमार थापा नेतृत्वको कांग्रेसले प्रतिनिधि छनोटको काम अघि बढाइरहेका बेला देउवा पक्षले असोज १६ गतेदेखि आफ्नै प्रक्रियाबाट महाधिवेशनको काम अघि बढाउने कार्यतालिका सार्वजनिक गरेको हो। यससँगै एउटै पार्टीभित्र महाधिवेशनको मिति र प्रक्रियामै फरक धार देखिएको छ।

थापा नेतृत्वमा रहेको कांग्रेसले यसअघि नै विभिन्न तहका अधिवेशन र प्रतिनिधि छनोटका लागि आफ्नो कार्यतालिका सार्वजनिक गरिसकेको छ। सोहीअनुसार अहिले संगठनका तल्ला तह हुँदै महाधिवेशन प्रतिनिधि छनोटको काम

अघि बढिरहेको छ। कांग्रेसको आधिकारिक संरचनाले महाधिवेशनलाई निर्धारित समयमै सम्पन्न गर्ने तयारी गरिरहेको अवस्थामा देउवा पक्ष भने पार्टीको वर्तमान नेतृत्व र त्यसले अघि बढाएको प्रक्रियामाथि नै प्रश्न उठाउँदै अलग्गै तयारीमा लागेको हो। पूर्वमहामन्त्री शशांक कोइरालाको संयोजकत्वमा देउवा पक्षले आफ्नो महाधिवेशनसम्बन्धी कामलाई अगाडि बढाएको छ। पछिल्लो पटक उसले आफ्नो कार्यतालिका निर्वाचन आयोगमा समेत बुझाएपछि कांग्रेसभित्रको विवाद राजनीतिक तहबाट संस्थागत निकायसम्म पुगेको छ।

विवाद मितिभन्दा गहिरो

कांग्रेसमा अहिले देखिएको समस्या केवल कुन दिन महाधिवेशन गर्ने भन्नेमा सीमित छैन। यसको पछाडि पार्टीको नेतृत्व कसले गर्ने, कुन केन्द्रीय समिति आधिकारिक हो र त्यसैको आधारमा हुने अधिवेशनलाई पार्टीको वैधानिक महाधिवेशन मान्ने भन्ने गम्भीर प्रश्न जोडिएको छ। यही विषयलाई लिएर सर्वोच्च अदालतमा समेत रिट परेको छ र त्यसको अन्तिम कानूनी पाटो टुंगो लागिसकेको छैन। अदालतमा विषय विचाराधीन रहँदा राजनीतिक रूपमा भने दुवै पक्ष आ-आफ्नो तयारीलाई अगाडि बढाइरहेका छन्।

थापा नेतृत्वको पक्षले आफूले अघि बढाएको प्रक्रिया पार्टीको निर्णय, विधान र उपलब्ध कानूनी आधारअनुसार भएको दाबी गरिरहेको छ। अर्को पक्षले भने वर्तमान प्रक्रियालाई स्वीकार गर्न नसकिने धारणा राख्दै आफ्नो राजनीतिक दाबी कायम राखेको छ। यही फरक दृष्टिकोणका कारण महाधिवेशन कांग्रेसको आन्तरिक लोकतान्त्रिक अभ्यासभन्दा बढी वैधानिकताको प्रश्न बन्न पुगेको हो।

यसको असर अहिले पार्टीका प्रतिनिधि छनोटसम्म देखिन थालेको छ। महाधिवेशनमा सहभागी हुने प्रतिनिधि नै नेतृत्व चयनका निर्णायक मतदाता हुने भएकाले प्रतिनिधि छनोटको हरेक चरणलाई दुवै पक्षले महत्वका साथ हेरिरहेका छन्। त्यसैले अहिले भइरहेका अधिवेशन केवल सांगठनिक औपचारिकता नभई कांग्रेसभित्रको आगामी शक्ति सन्तुलन निर्माण गर्ने आधार पनि हुन्।

देउवा पक्षको अलग बाटो

निवर्तमान सभापति देउवा पक्षले शशांक कोइरालाको संयोजकत्वमा छुट्टै तयारी अघि बढाउनु कांग्रेसका लागि

बाँकी ७ पृष्ठमा

कम्युनिस्ट नेता घनेन्द्र बस्नेत रहेनन्

ललितपुर/ नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा लामो समयदेखि सक्रिय नेता घनेन्द्र बस्नेतको निधन भएको छ। क्यान्सरको उपचार गराइरहेका उनको भक्तपुर क्यान्सर अस्पतालमा बुधबार साँझ निधन भएको हो। बस्नेतको पार्थिव शरिरमा नेकपा (एमाले) का अध्यक्ष खड्गप्रसाद शर्मा ओलीले बिहीबार श्रद्धाञ्जलि दिएका थिए।

बस्नेत पछिल्लो करिब ६-७ महिनादेखि क्यान्सरसँग संघर्षरत रहेका बताइएको छ। २००९ साल असोज २५ गते भोजपुरको कुलुङमा बस्नेतको जन्म भएको हो। आफ्नो राजनीतिक जीवनको ठूलो हिस्सा कम्युनिस्ट आन्दोलन र पञ्चायती व्यवस्थाविरुद्धको संघर्षमा उनले बिताएका बताइएको छ। उनले करिब १६ वर्ष कारागार जीवन बिताउनुपरेको बताइएको छ। पञ्चायतविरुद्धको राजनीतिक संघर्षकै क्रममा २०३३ साल चैत १२ गते झापाका राजनीतिक

बाँकी ७ पृष्ठमा

एमालेमा नयाँ समीकरणको संकेत

ललितपुर/ नेकपा (एमाले) ले पूर्वराष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीलाई वरिष्ठ नेताको जिम्मेवारी दिने निर्णय गरेसँगै पार्टीभित्रको शक्ति सन्तुलनबारे नयाँ बहस शुरु भएको छ। लामो समय सक्रिय राजनीतिबाट बाहिर रहेकी भण्डारीलाई पुनः पार्टीको प्रभावशाली भूमिकामा ल्याउने निर्णय विशेषतः अध्यक्ष खड्गप्रसाद शर्मा ओलीकै सहमतिमा हुनु अर्थपूर्ण मानिएको छ। केही समयअघिसम्म भण्डारीको पार्टी सदस्यता नवीकरणसमेत नगर्ने पक्षमा ओली रहेको अवस्था थियो।

राष्ट्रपति पदबाट बाहिरिएपछि एमालेको राजनीतिमा फर्किन खोजेकी भण्डारीको सदस्यताको विषय लामो समय अल्झिएको थियो। अहिले भने सदस्यता निरन्तरतासँगै उनलाई वरिष्ठ नेताको जिम्मेवारी दिइनुले एमालेभित्र बदलिएको राजनीतिक परिस्थिति देखाएको छ। यसलाई ओली र भण्डारीबीचको सम्बन्ध सुधारका रूपमा मात्र नभई पार्टीभित्रको शक्ति व्यवस्थापनसँग जोडेर हेर्न थालिएको छ।

एमालेमा पछिल्लो समय ओलीलाई नै निरन्तरता दिने कि नयाँ नेतृत्व खोज्ने भन्ने बहस पनि चलिरहेको छ। पार्टीको नेतृत्व शैली, संगठनको अवस्था र आगामी राजनीतिक दिशाबारे विभिन्न तहमा प्रश्न उठिरहेका बेला भण्डारीको पुनरागमनले नेतृत्वको सम्भावित समीकरणलाई थप रोचक बनाएको छ। वरिष्ठ नेता बनाइनुलाई तत्काल नेतृत्व हस्तान्तरणको संकेत मान्नु हतार हुनेछ।

बाँकी ७ पृष्ठमा

गगनलाई राठौरको चुनौती

रोशन ज्ञवाली

ललितपुर/ नेपाली कांग्रेसको १५औं महाधिवेशन असोज १८ गते काठमाडौंको खुलामञ्चमा आरम्भ हुने भएको छ। महाधिवेशन नजिकिँदै जाँदा सभापति तथा अन्य पदका आकांक्षीहरू खुल्ने क्रम बढेकाले कांग्रेसभित्रको नेतृत्व प्रतिस्पर्धा थप स्पष्ट हुँदै गएको छ।

यसैबीचमा सभापति पदको प्रतिस्पर्धा थप रोचक बनेको छ। पूर्वसहमहामन्त्री किशोरसिंह राठौरले सभापति पदमा उम्मेदवारी दिने घोषणा गरेका छन्। उनले आफू सभापति पदमै प्रतिस्पर्धा गर्ने र कुनै तल्लो पदमा उम्मेदवारी दिने योजना नरहेको स्पष्ट पारेका छन्। राठौरले सभापति पदका लागि उम्मेदवारी दर्ता गर्ने बताउँदै आवश्यक परे आफ्नो समूह वा समूह निर्माणबारे पछि निर्णय गर्ने संकेत गरेका छन्। उनले पार्टीको नेतृत्वमा आफ्नो भूमिका आवश्यक रहेको भन्दै नेता- कार्यकर्ताको सहयोग र समर्थनको अपेक्षा गरेका छन्।

विशेष महाधिवेशनबाट सभापति बनेका गगनकुमार थापा पनि १५औं महाधिवेशनमा सभापति पदका लागि प्रतिस्पर्धा गर्ने तयारीमा छन्। हालसम्म सभापति पदका लागि थापा र

राठौरको नाम प्रमुख रूपमा चर्चामा आएको छ। राठौरले आफू थापाभन्दा वरिष्ठ राजनीतिक पुस्ताको प्रतिनिधि भएको उल्लेख गर्दै सभापतिमै प्रतिस्पर्धा गर्ने बताएका छन्। उनले आफ्नो अजेन्डा र आगामी रणनीतिबारे छिट्टै पत्रकार सम्मेलनमार्फत जानकारी गराउने बताएका छन्।

राठौरको उम्मेदवारीले थापा सर्वसम्मत सभापति बन्ने सम्भावनाबारे भइरहेका चर्चामाझ प्रत्यक्ष प्रतिस्पर्धाको अवस्था सिर्जना गरेको छ। राठौरले भने आफ्नो उम्मेदवारीबाट पछि नहट्ने बताएका छन्।

सानो देशको ठूलो आवाज

प्रसङ्गवश

कौशल कुमार भट्टराई

विश्वको राजनीतिक नक्सामा नेपालको आकार ठूलो छैन। आर्थिक सामर्थ्यका हिसाबले पनि नेपाललाई विश्वका शक्तिशाली मुलुकको पंक्तिमा राखिँदैन। अन्तर्राष्ट्रिय निर्णय प्रक्रियामा नेपालको प्रभाव सीमित छ। कुनै देशको आकारले उसको पीडा, सम्भावना र आवाजको महत्व निर्धारण गर्दैन।

यही कुरालाई पछिल्लो समय प्रधानमन्त्री बालेन्द्र शाह (बालेन) को संयुक्त राष्ट्रसंघ महासभा सहभागिताले एउटा नयाँ ढंगले सम्झाएको छ। न्युयोर्कको विशाल अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा नेपालका प्रधानमन्त्रीले बोलेको विषय केवल नेपालको राजनीतिक अवस्था वा सरकारका उपलब्धिको विवरणमा सीमित रहेन। उनले संसारकै साझा चिन्ताको विषय जलवायु परिवर्तनलाई केन्द्रमा राखे। यो विषय नेपालका लागि नयाँ होइन। हिमाल पग्लिन थालेका छन्, मौसमको चरित्र बदलिएको छ, वर्षाको ढाँचा अस्वाभाविक हुँदै गएको छ र प्राकृतिक विपद्को जोखिम बढ्दै गएको अनुभव नेपालले गरिरहेको छ। नेपालले भोगेको समस्यालाई नेपालभित्रकै समस्या मानेर चुप लाग्ने कि त्यसलाई संसारसँग जोडेर हेर्ने भन्ने प्रश्न महत्वपूर्ण थियो। बालेनको सम्बोधनले दोस्रो बाटो रोजेको देखियो।

नेपालले जलवायु परिवर्तन गराउने काममा संसारका ठूला औद्योगिक मुलुकको जस्तो भूमिका खेलेको छैन। यसको असरबाट बच्न भने नेपाललाई सजिलो छैन। यही विरोधाभास हाम्रो जलवायु बहसको सबैभन्दा ठूलो आधार हो।

हिमालमा भएको परिवर्तन पहाड र तराईसम्म पुग्छ। यहाँका नदी, कृषि, खानेपानी, पर्यटन र जनजीवन त्यसबाट प्रभावित हुन्छन्। नेपालको भूगोलमा देखिएको परिवर्तन नेपालको सीमाभित्र मात्रै रोकिने कुरा पनि होइन। हिमालयको पर्यावरणीय सन्तुलन बिग्रिँदा त्यसको प्रभाव दक्षिण एशियाको ठूलो भूभागसम्म पुग्न सक्छ।

त्यसैले नेपालले उठाएको जलवायुको प्रश्न वास्तवमा नेपालका लागि मात्र होइन, संसारका लागि पनि हो। यही कारणले बालेनको सम्बोधनलाई केवल एउटा प्रधानमन्त्रीले दिएको भाषणका रूपमा हेर्नु उचित हुँदैन।

बाँकी ७ पृष्ठमा

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित
साप्ताहिक
नयाँ विमर्श
Naya Bimarsha Weekly

'तिम्रो ज्ञानले कसैलाई उज्यालो देओस्'

प्रिय छोरा, जन्मदिनको आशीर्वाद

आज तिम्रो जन्मदिनमा तिमीलाई शुभकामना दिँदै गर्दा म तिमीलाई केवल सुख, धन, वैभव, सफलता वा ठूलो पदको कामना मात्र गर्न चाहन्नँ । मेरो सबैभन्दा ठूलो आशीर्वाद र कामना एउटै छ कि तिमी यस्तो जीवन बाँच्नु, जहाँ कठिनाइसँग डराउने होइन, कठिनाइबाट सिक्ने मानिस बन्नु ।

सत्य, सदाचार, इमानदारी, करुणा र आत्मसम्मानलाई हृदयमा सधैँ जीवित राख्दै सत्यको बाटोमा अडिग भएर हिँड्नु ।

समय बित्दै जाँदा तिमी बालकबाट जवान हुँदैछौ । उमेरसँगै शरीर मात्र होइन, सोच, विवेक, जिम्मेवारी र चरित्र पनि परिपक्व हुँदै जानुपर्छ । त्यसैले आज तिमीलाई जीवनभर साथ दिने केही शब्द उपहार दिन चाहन्छु ।

सत्य र चरित्र

सधैँ सत्य बोल्नू । सत्य कहिलेकाहीँ कठिन हुन सक्छ, तर झूटले कहिल्यै स्थायी शान्ति दिँदैन । आफ्नो गल्ती भए नडराई स्वीकार गर्नू । गल्ती गर्नु कमजोरी होइन, गल्ती स्वीकार नगर्नु र त्यसलाई लुकाउन झूटको सहारा लिनु ठूलो कमजोरी हो । आफ्नो कमजोरी स्वीकार गर्न सक्ने मानिस नै वास्तवमा बलियो मानिस हुन्छ ।

तिमीले जीवनमा जति ज्ञान हासिल गरे पनि, जति सफलता प्राप्त गरे पनि, अन्ततः मानिसहरूले तिमीलाई तिम्रो चरित्र, सत्यनिष्ठा र व्यवहारबाट सम्झनेछन् । त्यसैले सफल मानिस बन्नुभन्दा पहिले असल मानिस बन्नू ।

कसैसँग गरेको वाचा सानो होस् वा ठूलो, सकेसम्म पूरा गर्नू । कसैलाई भ्रममा नपार्नू र आफ्नो स्वार्थका लागि कसैको विश्वास कहिल्यै नतोड्नू । आफ्नो प्रशंसा आफैँ नगर्नू। तिम्रो कर्मले तिम्रो परिचय दिओस् ।

तिमीसँग प्रतिभा, ज्ञान वा सफलता छ भने त्यसलाई विनम्रतासँग बोक्नू । अरूले तिम्रो क्षमता देखून्, तिमीले आफ्नै गुणको घोषणा गरिरहनु नपरोस् ।

याद राख्नू कि सत्य नै इमान्दारी हो, इमान्दारी नै चरित्र हो र चरित्र नै मानिसको वास्तविक सम्पत्ति हो ।

आत्मसंयम र सही निर्णय

छोरा, तिमीलाई जीवनभर साथ दिने अर्को अमूल्य शिक्षा हो– आत्मसंयम । जीवनमा हामीले चाहेका सबै कुरा पाउनु नै सुख होइन । कहिलेकाहीँ आफूले चाहेको कुरा त्याग्न सक्नु नै ठूलो विजय हो । आफ्नो इच्छा, लोभ, आवेग र क्षणिक सुखमाथि नियन्त्रण राख्न सक्ने मानिसले नै आफ्नो जीवनलाई सही दिशामा डोऱ्याउन सक्छ ।

जे देख्यो त्यही चाहने, जे चाह्यो त्यही तुरुन्त पाउन खोज्ने र मनले माग्यो भन्दैमा हरेक इच्छा पूरा गर्ने बानीले मानिसलाई बलियो बनाउँदैन, बरु आफ्नै इच्छाको दास बनाउँछ ।

आत्मसंयम भनेको आफूलाई दुःखी बनाउनु होइन, आफ्नै कमजोरीबाट आफूलाई बचाउनु हो । आफ्नो मनमाथि शासन गर्न सक्ने मानिस नै वास्तविक अर्थमा स्वतन्त्र मानिस हो ।

आत्मसंयमको अर्थ गलत कुरामा सम्झौता गर्नु होइन । कसैले अन्याय, असत्य, अनैतिकता वा गलत काम गर्न दबाब दियो भने त्यहाँ नझुक्नू । जहाँ आफ्नो हठ त्याग्नुपर्छ, त्यहाँ नम्र बन्नू, जहाँ आफ्नो सिद्धान्त जोगाउनुपर्छ, त्यहाँ दृढ बन्नू ।

वाचा गर्नुअघि आफ्नो क्षमता बुझ्नू । निर्णय गर्नुअघि परिणाम विचार गर्नू । जोखिम लिनुअघि त्यसको मूल्याङ्कन गर्नू । भावनामा बग्नुअघि विवेकलाई अगाडि राख्नू । ऋण, सापटी, जुवा, बाजी, अनिश्चित लगानी, लोभलाग्दा तर आधारहीन योजना र छिट्टै धनी बन्ने प्रलोभनबाट सावधान रहनू । जहाँ अत्यधिक लाभको आशा देखाइन्छ, त्यहाँ लुकेको जोखिमलाई पनि उत्तिकै ध्यानले हेर्नू ।

परिश्रम र धैर्य

जीवन सधैँ सुखले भरिएको हुँदैन । कहिले सफलता आउँछ, कहिले असफलता, कहिले प्रशंसा पाइन्छ, कहिले निराशा, कहिले बाटो सहज हुन्छ, कहिले हरेक पाइला कठिन लाग्छ । कठिनाइ आउँदैमा यात्रा रोक्नु हुँदैन । धैर्यका साथ निरन्तर कर्म गरिरहनु नै जीवनको वास्तविक परीक्षा हो ।

कुनै काम कठिन भयो भन्दैमा बीचैमा त्यसबाट पछि नहट्नू । कुनै काम हातमा वा जिम्मा लिएपछि सकेसम्म त्यसलाई बुझेर, सिकेर र पूरा गरेर मात्र अर्को कामतर्फ अघि बढ्नू । अधुरो प्रयासले लक्ष्य पूरा गर्न सकिँदैन, निरन्तर प्रयासले असम्भवजस्तो देखिने कामलाई पनि सम्भव बनाउन सकिन्छ ।

आलस्य मानिसको ठूलो अदृश्य शत्रु हो । यसले समय मात्र खोस्दैन, क्षमता, अवसर र भविष्यसमेत बिस्तारै ओझेलमा पार्छ । तिमीभित्र कति प्रतिभा छ भन्नेभन्दा पनि त्यस प्रतिभालाई कति मेहनतका साथ विकास गर्छौ भन्ने कुरा महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

कहिल्यै यस्तो नसोच्नू कि "यो काम गर्दा मलाई अहिले के फाइदा हुन्छ ?" कहिलेकाहीँ मेहनतको फल तुरुन्तै देखिँदैन । प्रत्येक मेहनतले तिमीभित्र ज्ञान, अनुभव, अनुशासन, आत्मविश्वास र क्षमता निर्माण गरिरहेको हुन्छ । आज पढेको एउटा पाना, आज सिकेको एउटा सीप र आज पूरा गरेको एउटा कठिन काम आदि यी सबै तिम्रो भविष्यका जग हुन् ।

मेहनत कहिल्यै खेर जाँदैन, यसको फल कहिले र कुन रूपमा प्राप्त हुन्छ भन्ने हामीलाई थाहा हुँदैन । थाक्दा केही समय विश्राम लिनू, तर लक्ष्य नछोड्नू । असफल हुँदा फेरि उठ्नू । ढिलो हुँदा धैर्य गर्नू । अरू अघि बढ्दा ईर्ष्या होइन, प्रेरणा लिनू । आफू अघि बढ्दा अरूलाई पछाडि नछोड्नू ।

सफलता र विनम्रता

सफलता अन्तिम गन्तव्य होइन, त्यो अर्को जिम्मेवारीको सुरुवात हो । आफू माथि उठेपछि आफूभन्दा पछाडि रहेका मानिसलाई पनि माथि उठाउन सक्ने बन्नू ।

आफ्नो सफलताको श्रेय केवल भाग्यलाई नदिनू र असफलताको दोष केवल परिस्थितिलाई नदिनू । परिस्थितिले केही सीमा निर्धारण गर्न सक्छ, तर तिम्रो प्रयासले ती सीमाभित्र तिमी कति टाढासम्म पुग्न सक्छौ भन्ने निर्धारण गर्छ ।

अरू मानिस तिमीभन्दा अघि बढेको देख्दा निराश नहुनू । प्रत्येक मानिसको यात्रा फरक हुन्छ। कसैले छिटो सफलता पाउन सक्छ, कसैले ढिलो । ढिलो फुलेको फूलको सुन्दरता कम हुँदैन । जति माथि उठे पनि विनम्र भएर उठ्नू । जति सफल भए पनि आफ्नो चरित्र नझुकाई उठ्नू ।

शिक्षा, ज्ञान र जीवनदर्शन

विद्यार्थी हुँदा अध्ययनलाई आफ्नो पहिलो कर्तव्य मान्नू । शिक्षकले दिएको जिम्मेवारी इमानदारीका साथ पूरा गर्नू । आज्ञापालनले तिमीभित्र अनुशासन र जिम्मेवारीको संस्कार निर्माण गर्छ ।

धर्म र दर्शनका ग्रन्थहरू पढ्न समय निकाल्नू । विशेषगरी महाभारतलाई प्राथमिकतामा राखेर विभिन्न धर्म तथा दर्शनका ग्रन्थहरू अध्ययन गर्नू । एउटा ग्रन्थ पढ्नु भनेको आफ्नै जीवनमा सिकेर नसकिने अनेक अनुभव र ज्ञान बुझ्ने अवसर प्राप्त गर्नु हो ।

ग्रन्थहरूले अनेक पुस्ताका अनुभव, ज्ञान, संघर्ष, नीति र जीवनदर्शन बुझ्ने अवसर दिन्छन् । त्यसैले पढ्ने बानीलाई जीवनभर कायम राख्नू । तिमी जुनसुकै क्षेत्र (व्यवसाय, सेवा, विज्ञान, प्रविधि, शिक्षा, समाजसेवा वा राजनीति) मा जाऊ, तिम्रो वास्तविक परिचय तिम्रो पदले होइन, तिम्रो कर्मले दिनेछ ।

संगत र व्यवहार

गलत चाहना, अनुचित संगत, विकृत सोच तथा हानिकारक लतप्रति कहिल्यै आकर्षित नहुनू । यदि तिमीलाई कुनै कुराको लत लागोस् भने राम्रो किताब पढ्ने, नयाँ कुरा सिक्ने, आफ्नो लक्ष्य प्राप्तिका लागि निरन्तर मेहनत गर्ने र आफूलाई सुधार्ने बानीको लत लागोस् । जसको संगतमा सत्यको सम्मान हुन्छ, परिश्रमको मूल्य बुझिन्छ, अरूको दुःखप्रति संवेदना हुन्छ, आफ्नो गल्ती स्वीकार गर्ने साहस हुन्छ र चरित्रलाई धनभन्दा माथि राखिन्छ, त्यस्ता मानिसलाई आफ्नो जीवनको नजिक राख्नू ।

सानो कारणले कसैप्रति घृणा वा पूर्वाग्रह राख्नु उचित हुँदैन । त्यसरी नै छोटो परिचयकै आधारमा अत्यधिक आत्मीयता बढाउनु पनि बुद्धिमानी होइन । मित्रता समयसँगै परिपक्व हुनुपर्छ ।

तिमी स्वयं पनि अरूका लागि त्यस्तै असल साथी बन्नू, जस्तो साथी तिमी आफ्नो जीवनमा चाहन्छौ । साँचो साथी त्यो हो, जसले तिम्रो गल्तीमा पनि सत्य बोल्ने साहस गर्छ र कठिन समयमा तिमीलाई एक्लो हुन दिँदैन ।

मानिससँग बोल्दा शिष्टता नछोड्नू । ज्ञानले मानिसलाई सक्षम बनाउँछ र विनम्रताले उसलाई प्रिय बनाउँछ । कसैले बोलेको कुरा तुरुन्तै काटेर आफ्नो कुरा प्रमाणित गर्न हतार नगर्नू ।

धैर्यपूर्वक सुन्नू । बुझेर उत्तर दिनू । आवश्यक नभएको ठाउँमा मौन रहन जान्नू ।

तिम्रो बोलीमा अनावश्यक अशिष्ट शब्द नआऊन् । हाँसो र ठट्टा गर्नू, जीवनमा प्रसन्न रहनू, तर अरूको सम्मानमा चोट पुग्ने गरी कहिल्यै मजाक नगर्नू । असल संस्कारको परीक्षा आफूभन्दा माथिका मानिससँग होइन, आफूभन्दा कमजोर वा सानो ठानिएका मानिससँग गरिने व्यवहारमा हुन्छ ।

धन, स्वास्थ्य र जीवनशैली

आफ्नो हैसियतअनुसार जीवन बिताउनू । आफ्नो बचत र सम्पत्तिको प्रयोग सावधानीपूर्वक गर्नू । धन कमाउँदा विवेक राख्नू, खर्च गर्दा उद्देश्य राख्नू, बचत गर्दा भविष्य सम्झनू र दान गर्दा उदारता राख्नू ।

मितव्ययी बन्नू, तर कञ्जुस नबन्नू । धन जोगाउनू, तर धनको दास नबन्नू । सम्पत्ति कमाउनू, तर सम्पत्तिभन्दा आफ्नो चरित्रलाई ठूलो ठान्नू । तिम्रो वास्तविक सम्पत्ति तिम्रो ज्ञान र हिम्मत हो । तिम्रो वास्तविक पूँजी तिम्रो सीप हो । तिम्रो वास्तविक सुरक्षा तिम्रो चरित्र हो । र तिम्रो भविष्य निर्माण गर्ने सबैभन्दा ठूलो शक्ति तिम्रो परिश्रम हो ।

अन्ततः स्वस्थ शरीर र शान्त मन नै जीवनका सबै उपलब्धिमध्ये ठूलो सम्पत्ति हो । आफ्नो स्वास्थ्यको ख्याल राख्नू । पर्याप्त आराम, निद्रा, सन्तुलित खानपान, व्यायाम र अनुशासित दिनचर्यालाई हल्का नठान्नु । निरन्तर प्रयत्न भनेको शरीर र मनलाई नष्ट गरेर काम गर्नु होइन । लामो यात्राका लागि ऊर्जा भर्न र जोगाउन पनि जान्नुपर्छ ।

युवावस्थादेखि नै आफ्नो शरीरलाई ख्याल गर्नू । रातलाई अनावश्यक रूपमा लामो नबनाउनू र बिहानलाई निद्रामै खेर नफाल्नू ।

सन्तोष र मानसिक शान्ति

जीवनलाई लामो यात्रा सम्झनू । बाटोमा कहिले घाम लाग्छ, कहिले पानी पर्छ; कहिले बाटो खुला हुन्छ, कहिले अवरोध आउँछ । मौसम र बाटो बदलिँदैमा यात्राको उद्देश्य बदल्नु हुँदैन । सन्तुष्ट मन नै जीवनको ठूलो सम्पत्ति हो । जसको मन शान्त छ, उसले अभावमा पनि सुख देख्न सक्छ । 'यदि' र 'तर' को पछाडि दौडिरहने मानिसले वर्तमानको सुन्दरता गुमाउँछ । परिस्थिति सधैँ हाम्रो इच्छाअनुसार हुँदैन । त्यस्तो अवस्थामा गुनासो गरेर मन जलाउनुभन्दा जे प्राप्त भएको छ, त्यसलाई स्वीकार गर्दै त्यसबाट उत्कृष्ट जीवन निर्माण गर्न सिक्नू ।

इच्छा राख्नु गलत होइन, इच्छाको दास बन्नु गलत हो । सफल हुँदा अत्यधिक उन्मत्त नहुनू, असफल हुँदा अत्यधिक निराश नहुनू । शिखरमा पुग्दा पनि आफ्नो खुट्टा जमिनमै राख्नू र बाटोमा लड्दा पनि आफ्नो आत्मविश्वास नगुमाउनू ।

जे प्राप्त गर्न सकिन्छ, त्यसका लागि इमानदारीपूर्वक प्रयत्न गर्नू । जे प्राप्त हुन्छ, त्यसका लागि हृदयदेखि कृतज्ञ हुनू ।

समाजप्रतिको जिम्मेवारी

तिमी अरूले बनाएको संसारमा जन्मिएका छौ । अरूको परिश्रमले बनेका घर, विद्यालय, पुस्तक, प्रविधि, बाटो, ज्ञान र अवसरबाट तिमी लाभान्वित हुँदैछौ । त्यसैले तिमी पनि एउटा जिम्मेवारी लिएर जन्मिएका छौ कि तिमीपछि आउने पुस्ताका लागि आफूले केही राम्रो छोडेर जानुपर्छ ।

तिमी केवल खान, पिउन, रमाउन, सुत्न र एक दिन संसारबाट बिदा हुन जन्मिएको होइनौ । तिमीले आफ्नो जीवनलाई कुनै अर्थ दिन जन्म लिएका हौ । तिम्रो ज्ञानले कसैलाई उज्यालो देओस् । तिम्रो सीपले कसैको जीवन सहज बनाओस् । तिम्रो परिश्रमले समाजमा सकारात्मक योगदान पुगोस् । तिम्रो सफलताले अरूलाई पनि अघि बढ्ने प्रेरणा मिलोस् ।

आध्यात्मिक चेतना

तिम्रो आध्यात्मिक चेतना पनि सधैँ जागृत रहोस् । जीवनको बाहिरी सफलतासँगै भित्री शान्ति र आत्मबोधको खोजी पनि गरिरहनू । आध्यात्मिक ज्ञानले मानिसलाई बाहिरी संसार मात्र होइन, आफ्नै मन र जीवनलाई बुझ्न पनि सहयोग गर्छ । त्यसैले ज्ञान, विवेक र आत्मचिन्तनलाई जीवनको यात्रामा सधैँ साथमा राख्नू ।

अन्तिम आशीर्वाद

भोलि म तिम्रो साथमा सधैँ रहन नसकौँला । जीवन हो, जतिबेला पनि जे हुन सक्छ । कुनै दिन तिम्रो हात समातेर हिँड्ने अवस्थामा नहुन सक्छु । त्यो दिन पनि मेरो आशीर्वाद तिम्रो साथमा हुनेछ ।

मैले जीवनको बाटोमा जानी नजानी गरेका संघर्ष, गल्ती र अनुभवहरूबाट तिमीले केही सिक्नू भन्ने मेरो चाहना हो । मैले भोगेका कठिनाइहरू तिमीले भोग्न नपरोस्, ती अनुभवबाट जीवन बुझ्ने अवसर भने तिमीलाई प्राप्त होस् ।

मैले तिमीलाई यी कुरा आदेश दिन लेखेको होइन । जीवनका बाटाहरूमा कहिल्यै एक्लो महसुस नहोस्, कठिन समयमा आफ्नै विवेकले तिमीलाई सही बाटो देखाओस् र जीवनका निर्णयहरूमा सत्य तथा सदाचारले तिम्रो साथ नछोडोस् भन्ने प्रेम र अनुभवबाट लेखेको हुँ ।

मेरो सबैभन्दा ठूलो सपना तिमीले संसार जितेको हेर्नु होइन । मेरो सबैभन्दा ठूलो सपना तिमीले आफैँलाई जितेको हेर्नु हो– आलस्यलाई जितेको, लोभलाई जितेको, डरलाई जितेको, अहङ्कारलाई जितेको र कठिनाइका अगाडि हार नमान्ने साहस प्राप्त गरेको । तिम्रो हात सधैँ कर्ममा लागिरहोस् र मन सधैँ सही दिशामा रहोस् ।

प्रिय छोरा,

तिम्रो जन्मदिनमा मेरो हृदयदेखि यही आशीर्वाद छ ।

तिम्रो मन सत्यमा अडिग रहोस् ।

तिम्रा इच्छामा संयम रहोस् ।

तिम्रो सोचमा सकारात्मकता रहोस् ।

तिम्रो यात्रामा धैर्य रहोस् ।

तिम्रो सफलतामा विनम्रता कहिल्यै नहराओस् ।

तिम्रो कर्म इमानदार रहोस् ।

तिम्रो हृदयमा दया कहिल्यै नमरोस् ।

तिम्रा पाइला सही बाटोबाट कहिल्यै विचलित नहोऊन् ।

तिम्रो जीवन ज्ञान, विवेक, स्वास्थ्य, शान्ति र सेवाभावले परिपूर्ण बनोस् ।

तिमीलाई दीर्घायु, उत्तम स्वास्थ्य, सद्बुद्धि, धैर्य, साहस, आत्मविश्वास, विवेक र निरन्तर अघि बढिरहने शक्ति प्राप्त होस् । तिम्रा हरेक असल इच्छा पूरा होऊन् । तिमी जहाँ पुगे पनि असल भएर पुग्नू । जति माथि उठे पनि विनम्र भएर उठ्नू । जीवनको अन्तिम दिनसम्म आफ्नो चरित्रलाई सबैभन्दा ठूलो सम्पत्ति मानेर बाँच्नू ।

जन्मदिनको अनन्त शुभकामना तथा हार्दिक आशीर्वाद, प्रिय छोरा ।

उही तिम्रो बाबा

शिशिर सिंखडा
बुढानीलकण्ठ, काठमाडौँ

कौशल कुमार भट्टराई कृष्ण लम्साल पिएमणि भट्टराई हरि शरण जमकटेल गम्भीर ब. हाडा

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित

साप्ताहिक

नयाँ विमर्श

Naya Bimarsha Weekly

प्रधान-सम्पादक/प्रकाशक : कौशल कुमार भट्टराई (९८५११३८२३७)
सम्पादक : कृष्ण लम्साल (९८५१३२२६३२, ९८४१३५१३५६)
कार्यकारी सम्पादक : पिएमणि भट्टराई (९८४३१०९६२०)
वरिष्ठ संवाददाता: आर. अर्याल
अन्तर्राष्ट्रिय समाचार संयोजक: एस. भट्टराई
सल्लाहकार: सह-प्राध्यापक गम्भीर बहादुर हाडा
कानुनी सल्लाहकार : अधिवक्ता हरि शरण जमकटेल
आई.टी.प्रमुख: स्पन्दन भट्टराई
प्रधान कार्यालय : मध्यपुर थिमी-३, भक्तपुर
काठमाडौं-कार्यालय : बबरमहल, काठमाडौं, फोन: ०१-४२६७०६४
इमेल : nayabimarsha@gmail.com
मुद्रण : सप्तर्षि पब्लिकेशन प्रा.लि., मित्रपार्क, काठमाडौं

मननीय कुरा

"सफलता अन्तिम होइन, असफलता घातक होइन; निरन्तर अघि बढ्ने साहस नै महत्वपूर्ण हो।" – विन्स्टन चर्चिल

"जीवनमा सबैभन्दा ठूलो जोखिम कुनै जोखिम नलिनु हो।" – मार्क जुकरबर्ग

"तपाईंले गर्न सक्नुहुन्छ भन्ने विश्वास गर्नुभयो भने आधा बाटो त्यहीँ पूरा हुन्छ।" – थियोडोर रुजवेल्ट

"हजार माइलको यात्रा पनि एउटा सानो कदमबाट शुरु हुन्छ।" – लाओ त्सु

"भविष्य त्यहींको हुन्छ, जसले आज त्यसका लागि तयारी गर्छ।" – माल्कम एक्स

सम्पादकीय.................

कानूनी राज्यको उपहास

कानूनी राज्यको वास्तविक परीक्षा अदालतको फैसलामा मात्र हुँदैन, राज्यले आफूलाई मन नपरेको वा विवादमा परेको व्यक्तिसँग गर्ने व्यवहारमा पनि हुन्छ। पूर्वप्रधानन्यायाधीश चोलेन्द्र शम्शेर जबरालाई घरबाट नियन्त्रणमा लिएर केही समयपछि छाडिएको घटनाले यही आधारभूत प्रश्नलाई फेरि सतहमा ल्याएको छ। राज्यका निकायले उनको सुरक्षामा खतरा रहेको कारण देखाएका छन्, तर कुनै व्यक्तिको सुरक्षामा खतरा देखिनु र उसलाई नियन्त्रणमा लिनु एउटै कुरा होइन। सुरक्षा दिनुपर्ने राज्यले सुरक्षा दिने र स्वतन्त्रता सीमित गर्नुपर्ने अवस्था आए कानूनी प्रक्रिया अपनाउने सम्बन्धमा यिनको सीमा स्पष्ट हुनुपर्छ। अझ न्यायपालिकाको सर्वोच्च तहमा बसेर जीवनको लामो समय कानून र न्यायको अभ्यास गरेका व्यक्तिसँग राज्यले गरेको व्यवहारमा यदि स्वयम् कानूनी अस्पष्टता देखिन्छ भने त्यसको सन्देश सामान्य नागरिकका लागि झन् गम्भीर हुन्छ। यहाँ प्रश्न जबरा सही वा गलत भन्ने होइन, उनका विगतका कामप्रति कसैको समर्थन वा विरोध पनि होइन। प्रश्न यति मात्र हो कि राज्यले कुनै नागरिकको स्वतन्त्रतामाथि हात हाल्दा त्यसको आधार के हो ? यदि आधार स्पष्ट छ भने राज्यले निर्धक्कसँग सार्वजनिक गर्न सक्नुपर्छ र यदि आधार छैन भने राज्यको शक्ति प्रयोग नै प्रश्नको घेरामा पर्नुपर्छ।

हाम्रो लोकतन्त्रले नागरिकलाई केवल अधिकार दिएको छैन, राज्यलाई पनि ती अधिकारको सम्मान गर्ने जिम्मेवारी दिएको छ। प्रहरीसँग शक्ति छ, सरकारसँग प्रशासनिक अधिकार छ, अदालतसँग न्यायिक अधिकार छ; तर यी सबै शक्ति संविधान र कानूनबाट निर्देशित छन्। राज्यका अंग शक्तिशाली हुनु लोकतन्त्रको समस्या होइन, ती शक्ति कसरी र कुन सीमाभित्र प्रयोग हुन्छन् भन्नेचाहिं लोकतन्त्रको मूल प्रश्न हो। कुनै व्यक्तिलाई खतरा छ भने सुरक्षा दिनु राज्यको कर्तव्य हो। कसैले कानून उल्लंघन गरेको छ भने अनुसन्धान गर्नु र दोष प्रमाणित भए कानूनअनुसार कारवाही गर्नु पनि राज्यकै दायित्व हो। तर सुरक्षा र कारबाहीको बीचमा एउटा ठूलो कानूनी दूरी छ। त्यो दूरी मेटाएर सुरक्षा व्यवस्थालाई नियन्त्रणको आधार बनाइयो भने भोलि जुनसुकै नागरिकका लागि पनि राज्यशक्तिको दुरुपयोगको ढोका खुल्न सक्छ। अझ संवैधानिक संस्थाका पूर्वपदाधिकारीसँग गरिएको व्यवहारमा स्थापित प्रक्रिया कमजोर देखिनु भनेको संस्थागत मर्यादामाथि नै चोट हो। राज्यले व्यक्तिलाई होइन, प्रक्रियालाई बलियो बनाउनुपर्छ। किनकि व्यक्ति आज एकजना हुन्छ, भोलि अर्को हुन्छ; तर गलत प्रक्रिया स्थापित भयो भने त्यसको असर पुस्तौंसम्म पर्न सक्छ।

यस घटनाले सरकारलाई एउटा अवसर पनि दिएको छ कि आफ्नो नियत होइन, आफ्नो प्रक्रिया प्रमाणित गर्ने। जबरासँग राज्यको कुनै असहमति छ भने त्यसलाई कानूनी बाटोबाट अघि बढाउन सकिन्छ। सुरक्षा चुनौती छ भने त्यसको वस्तुगत आधार सार्वजनिक गर्न सकिन्छ। कुनै अपराधको अनुसन्धान आवश्यक छ भने त्यसको स्पष्ट कानूनी प्रक्रिया अपनाउन सकिन्छ। नियन्त्रणमा लिने, केही समय राख्ने र फेरि छाड्ने घटनाले नागरिकमा पैदा हुने अन्योललाई सामान्य ठानेर पन्छिन मिल्दैन। लोकतन्त्रमा राज्यको शक्ति देखाउनु ठूलो कुरा होइन; त्यो शक्ति प्रयोग गर्दा आफूलाई पनि कानूनको अधीनमा राख्न सक्नु ठूलो कुरा हो। कानून अरूलाई बाँध्ने डोरी मात्र होइन, राज्यका हात पनि बाँध्ने मर्यादा हो। यही मर्यादा कायम रहे मात्र नागरिकले राज्यप्रति विश्वास गर्न सक्छ। अन्यथा कानूनी राज्यको नाम बाँकी रहन्छ, तर त्यसको आत्मा क्रमशः कमजोर हुँदै जान्छ। जबराको घटनामा पनि अब पक्ष-विपक्षको बहस होइन, स्पष्ट कानूनी आधार र जिम्मेवार जवाफको आवश्यकता छ। राज्यले आफ्ना प्रत्येक कदमको औचित्य प्रमाणित गर्न सक्ने अवस्था बनाउनु नै सुशासन हो। अन्यथा एउटा व्यक्तिलाई रातको समयमा घरबाट लगेर केही समयपछि छाडिएको घटना इतिहासमा एउटा सामान्य घटना भएर हराउने छैन; यसले राज्य स्वयम् कानूनभन्दा माथि त उठ्न खोजिरहेको छैन ? भन्ने असहज प्रश्न भने छोडेर जानेछ।

बाल अधिकारबारे कानून र व्यवहार

> *१८ वर्षमूनिका बालबालिकालाई काममा लगाउन नपाउने कानून छ। उनीहरुलाई अनिवार्य पढ्न पठाउनुपर्छ। देशकै प्रमुख प्रशासकीय केन्द्र सिंहदरबार छेउछाउदेखि देशैभर स-साना बालबालिकालाई काममा लगाइएका छन्। उनीहरुको चाँहि बालअधिकार छैन ? उनीहरुले पढ्न पाउनुपर्दैन ? सरकारको कानून कहाँ कार्यान्वयन भयो ? कुनै पनि बच्चा जन्मिएपछि त्यो सरकारको हुन्छ।*

अनुसा थापा

कानूनले १८ वर्षमुनिका नागरिकलाई नाबालिग भनेको छ। ७० वर्ष पुगेपछि ज्येष्ठ नागरिकको दर्जामा राखिन्छ। यी दुवै उमेर समूह कमाउन नसक्ने र हेरचाह चाहिने खालका हुन्। के उनीहरुले संरक्षण र हेरचाह पाएका छन् ? २०७२ असोज ३ गते जारी नेपालको संविधानमा बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिकका निम्ति थुप्रै अधिकार समेटिएको छ।

यद्यपि, व्यवहारतः त्यो कार्यान्वयनमा आउन सकेको छैन। बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिक सडकमा मागेर खान बाध्य छन्। गत असोज ९ गते झमझमी पानी परिरहेको थियो। राजधानीको मुटु नयाँ बानेश्वरस्थित फलामको आकाशे पुलमा सात-आठ वर्षका बालक प्लास्टिक ओढेर माग्न बसेका थिए। उनी पानीमै थचक्कै बसेका थिए। यो त एउटा उदाहरण मात्र हो।

ठाउँ-ठाउँमा ससाना बालबालिका माग्न बसेका हुन्छन्। भक्तपुरको सिर्जनानगर बसस्टपअगाडि एउटा चिया पसल छ। त्यहाँ छ-सात वर्षका बालक भाँडा माँझ्न बसेका छन्। बिहानैदेखि ती बालक भाडा माझिरहेका हुन्छन्। त्यहाँ चिया खान पत्रकार, मानव अधिकारकर्मी, नेता, ट्राफिक प्रहरीदेखि प्रभावशाली व्यक्तित्वहरु पुग्छन्। कसैको त्यसमा ध्यान गएको छैन।

त्यही पसलको केही अघिल्तिर मिठाइ पसल छ। त्यहाँ पाँच-छ वर्षको बालक भाँडा माँझ्न राखिएको छ। थाङ्नो लुगा लगाएका उनलाई खाएकै भरमा काम लगाइएको छ। ती मिठाई पसलेको छोराछोरी भने इञ्जिनियर पढ्दै छन्। ती बालक पढ्न पाउने अधिकारबाट वञ्चित छन्। उनलाई काम लगाइन्छ, पढ्न पठाइन्न। नेपालको कानूनले बाल अधिकारको विषयमा ठूल्ठूला कुरा गर्छ।

१८ वर्षमूनिका बालबालिकालाई काममा लगाउन नपाउने कानून छ। उनीहरुलाई अनिवार्य पढ्न पठाउनुपर्छ। देशकै प्रमुख प्रशासकीय केन्द्र सिंहदरबार छेउछाउदेखि देशैभर स-साना बालबालिकालाई काममा लगाइएका छन्। उनीहरुको चाँहि बालअधिकार छैन ? उनीहरुले पढ्न पाउनुपर्दैन ? सरकारको कानून कहाँ कार्यान्वयन भयो ? कुनै पनि बच्चा जन्मिएपछि त्यो सरकारको हुन्छ।

त्यसको शिक्षा, स्वास्थ्यको जिम्मेवारी सरकारले लिनुपर्छ। यहाँ त गरिबको घरमा जन्मिनु अपराधजस्तै भएको छ। न पढ्न पाएका छन् न स्वास्थ्य उपचार। बिहान बेलुका पेट पाल्नका निम्ति उनीहरु अर्कामा होटलमा मजदुरी गर्छन्। चिया पकाउने, टेबल-टेबलमा पुर्याउनेदेखि भाडा माँझ्ने कामसम्म उनीहरुलाई लगाइन्छ। ती अबोध बालबालिकाप्रति कसैको नजर जाँदैन।

सार्वजनिक यातायातमा छ-सात वर्षका बालबालिका सहचालक राखिएको छ्याप्छ्याप्ती देखिन्छ। आम नागरिकले देख्दा ट्राफिक प्रहरीले यो किन देख्दैन ? उनीहरुले पारिश्रमिक पनि पाउँदैनन्। कबाडी संकलनमा पनि बालबालिका यत्तिकै छन्। दिनभर कबाडी संकलन गर्ने उनीहरुले त्यसबापत २० देखि ५० रुपियाँ पाउँछन्। त्यो पैसाले रक्सी पिउँछन्, आफ्नो जिन्दगी सिद्धयाउँछन्।

बाटोमा जताततै बालबालिकाहरु लागूऔषध खाएर हिँड्दै गरेको देखिन्छ। प्लास्टिकको झोलामा रहेको पदार्थ उनीहरु सुँघ्दै हिँडेका हुन्छन्। अहिले पनि पूँजीपतिहरुले आफ्नो घरमा बालबालिका काममा राखेका छन्। उनीहरु श्रम शोषणमा परेका छन्। न घर मालिकले उनीहरुलाई खान दिन्छन् न सुत्न। उनीहरुलाई जुठो खाना खुवाइन्छ, भऱ्याङमुनि सुताइन्छ, कुटिन्छ। उनीहरु पढ्न पाउने अधिकारबाट वञ्चित छन्।

स-साना बालबालिकालाई माग्नका निम्ति प्रयोग गरिएको छ। माफियाहरुले बालबालिकालाई दिनभर सडकमा माग्न लगाउँछन् अनि पैसा आफूले लिन्छन्। मठमन्दिर, सडक छेउछाउ, सार्वजनिक स्थलमा बालबालिकाले यत्तिकै मागेको देखिन्छ। सरकारको नजर यसतर्फ गएको पाइँदैन।

वर्तमान प्रधानमन्त्री बालेन्द्र साह (बालेन) काठमाडौं महानगरपालिकाको प्रमुख हुँदा सांसदको घरबाट बालिकाको उद्धार गरेका थिए। ती सांसद पछि पक्राउ पनि परेकी थिइन्। घरमा बालबालिकालाई घरेलु कामदारको रुपमा राख्ने उनी मात्र त होइनन्। सरकारले अनुगमन गर्ने हो भने घरैपिच्छे बालबालिका भेटिन्छ। बालबालिकाका निम्ति काम गर्न देशमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक मन्त्रालय छ। त्यो मन्त्रालय के हेरेर बसिरहेको छ ? गरिबको बच्चाको किन उद्धार नगरेको ?

पढ्न पाउने अधिकार धनीको बच्चाको मात्र हो ? धनीका बालबालिका १२ पढ्छन्, लाखौं रुपियाँ खर्च गरेर अमेरिका, अष्ट्रेलिया जान्छन्। गरिबका बच्चा गलत बाटोमा लागिरहेका छन्। अनि यो देशको भविष्य कस्तो होला ? अहिले देशभर लागूऔषध सेवनकर्ता बढ्नुको कारण यहीँ हो। घर ढलानको काममा बालबालिकाको प्रयोग भइरहेको छ। गाडीको बीच-बीचबाट हिँडेर उनीहरु पानी र विभिन्न सामान बेचिरहेको पाइन्छ।

उनीहरुको ज्यान गयो भने कसले जिम्मा लिने ? यो विषयमा बालबालिकासम्बद्ध संस्थाहरु किन मौन ? के विदेशबाट डलर खान मात्र ती संस्था सञ्चालन भएका हुन् ? गरिब बालबालिकाको नारा लगाउने, विदेशबाट पैसा ल्याउने अनि झ्वाम्म पार्ने ? गरिब बालबालिकाको पीडा भने ज्यूँको त्यूँ छ। सरकारले जनप्रतिनिधि, भू.पू. जनप्रतिनिधि, सरकारी कर्मचारीलगायतको तलब कटौती गरेर भए पनि उनीहरुलाई पढाउनुपर्छ।

उनीहरुको अधिकारको संरक्षण गर्नुपर्छ। बालबालिका देशको कर्णधार हुन्। उनीहरु सही बाटो हिँडे भने मात्र देशको भविष्य राम्रो हुन्छ। त्यसैले ती बालबालिकामा लगानी गरौं। उनीहरु राम्रो भए भने देश आफैं राम्रो हुन्छ। बिरुवा रोपेपछि मलजल गऱ्यो भने मात्र उत्पादन हुन्छ। बिरुवा पहिल्यै माँसियो भने के उत्पादन हुन्छ ? सरकारले अहिले ती बालबालिकामा लगानी गर्ने हो भने पछि उनीहरुले देशमै योगदान गर्छन्।

अन्त्यमा देश नै बन्ने हो। त्यसैले सरकारले तत्काल ती बालबालिकाको संरक्षण थालोस्। गरिबकै बच्चा भएपनि पढ्न पाउनुपर्छ, स्वास्थ्य उपचार पाउनुपर्छ। शिक्षामन्त्री सस्मित पोखरेल, बालबालिकामन्त्री सीता बादी र स्वास्थ्यमन्त्री निशा मेहताले ती बालबालिकाको खोजी थालुन्। अनुगमन गर्न आफैं निस्किऊन्। कुनैपनि बालबालिका गलत बाटोमा नहिँडुन्।

सरकारको कमजोरीले बालबालिकाको अधिकार नखोसियोस्। कानून र किताबको पानामा मात्र होइन, व्यवहारमा पनि बाल अधिकार कार्यान्वयन होस्। अनि मात्र त्यो कानून सुन्दर देखिन्छ। एकातिर देशमा जन्मदर घट्दो छ, अर्कोतिर बालबालिका गलत लतमा फसिरहेका छन्। अनि देश कसरी बन्छ ? सरकारले सडक बालबालिकाको उद्धार गर्नुपऱ्यो। ज्येष्ठ नागरिकको हेरचाहको दायित्व पनि सरकारले लिनुपऱ्यो।

बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिक उस्तै हुन्। सडकमा उनीहरु मागिरहेको देख्नु लज्जास्पद छ। सरकारले आफ्नो दायित्वबोध गरोस्। मागेर खानेहरु जताततै छन्। उनीहरुको सरकारले तत्काल व्यवस्थापन गरोस्। पेट पाल्नकै निम्ति कुनै नागरिकले सडकमा माग्न नपरोस्। उनीहरु पनि नागरिक हुन्, सरकारले नागरिककै व्यवहार गरोस्। सरकार सरकारी कर्मचारीको तलब बढाउँछ तर उनीहरुको व्यवस्थापन गर्दैन।

जुनसुकै सरकार आए पनि गरिबको पीडा कसैले बुझेनन्।

तामझामको जात्राले चौध दिन प्रचार किन ?

रामहरी बाजे

आजको डिजिटल युगका जनता हिटलरका कुखुराका भाले होइनन् सबैका हात हातमा मोबाइल फोन छन्, ज-जसलाई जे जे भन्नुछ आफ्नै मोबाइलबाट खुसुक्क भनेर आफ्नो बाकसमा भोट भरे जित्ने प्रजातान्त्रिक अधिकार गर्नुको सट्टामा भिडियो क्यामेरा साथ बाजा बजाएर गाइजात्रे नाटकले जनतालाई बराल्ने र रंगिन पर्चा पोष्टर छर्ने र अनावश्यक झण्डा, टिसर्ट आदिमा गर्ने खर्चले गाउँ, टोलहरुमा केही मात्र बाकी रहेका जनतालाई फेरी पनि १४ दिन सम्म झुक्याएर फेरी पनि (हिप्टोनाइज) गर्न आउने नेता र झोलेलाई गाउँलेले टिन ठटाएरै लखेट्ने आँट गरिसकेका छन्। त्यस्तो गरे भने आश्चर्य नमाने हुन्छ।

हाम्रा आदरणीय नेता ज्यूहरुलाई सुझाव दिन चाहन्छु, माथि लेखिएका पुराना फेसनको चुनाव खर्चमा हुने गरिने खर्चलाई आफ्ना क्षेत्रका जनताको सार्वजनिक विकासका सामाजिक कार्यको खातामा हालेर त्यै भौचरको फोटो आफ्नै मोबाइलबाट पठाएर यसपालीको भोट मलाई भनेर जानकारी दिएर चोखो हृदयले भोट दिने जनताको पवित्र भोटले चुनाव जितेर देखाउने नेतालाई मात्र खाटी झर्रा नेपालीले तपाईंलाई भोटको साथमा शुभ आशिर्वाद पनि दिनेछन्। जनताले नेतालाई सरापेको सुन्ने पर्ने छैन।

अन्त्यमा आगामी चुनावमा ३-४ वर्षदेखि विदेशमै मजदुरी गरिरहेका र ३-४ वर्ष पहिल्यै नै स्वर्गवास भैसकेकाहरुका नाममा पनि भोट खसालेर भोट ल्याउने कुकार्य भुलेर पनि नगर्नु होला। त्यस्ता माननीयहरुको विजोग हेर्न यो डिजिटल युगिन जनताले दोहोऱ्याउन चाहेका छैनन्। जसरी पनि जित्ने जित त सकुनीको पासाले महाभारत गराए जस्तै हो। नेताजीहरुमा चेतना भया।

(विदुर-४, नुवाकोट)

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित
साप्ताहिक
नयाँ विमर्श
Naya Bimarsha Weekly

पितृ तर्पण : सोह्रश्राद्धसम्मको सनातन परम्परा

–प्रेमचन्द्र झा

राजदेवी नगरपालिकामा सोह्रश्राद्धको पहिलो दिन नदी तथा जलाशयका किनारमा पितृलाई तर्पण गर्ने श्रद्धालुको भीड देखिन्थ्यो। पुरुषहरू जलपात्र बोकेर नदीतर्फ जाने र कुश, तिल तथा जल अर्पण गर्दै पूर्वजको स्मरण गर्ने क्रम चलिरहेको थियो। त्यही भीडमा एउटा दृश्य केही फरक थियो।

पुरुषहरू तर्पण गरेर फर्कंदै गर्दा गीता देवी राउत बरै नदी किनारमा पुगिन्। हातमा जलपात्र थियो, मनमा आफ्ना दिवंगत माता-पिता, आमा-हजुरआमा र पूर्वजप्रतिको गहिरो सम्झना।

राजदेवी नगरपालिका-३, बसतपुर निवासी रामचन्द्र राउत बरैकी श्रीमती गीतादेवीले प्रश्न गरिन् – "महिलाले तर्पण किन नगर्ने ?"

उनी आफ्ना पूर्वजको नाममा तर्पण गर्न नदी किनार पुगेकी थिइन्। उनका लागि त्यो केवल एउटा धार्मिक कर्म थिएन, आफ्नो अस्तित्वको जरा सम्झने अवसर थियो। श्रीमान् बाहिर रहेको अवस्थामा आफूले सकेसम्म पूर्वजप्रतिको कर्तव्य पूरा गर्न चाहेको उनले बताइन्। पुरुषहरूले जस्तै आफूले पनि पितृपक्षभरि तर्पण गर्ने इच्छा व्यक्त गरिन्।

गीतादेवीको त्यो उपस्थितिले एउटा धार्मिक कर्मकाण्डसँगै सामाजिक प्रश्न पनि उठाएको छ कि पितृलाई सम्झने अधिकार, श्रद्धाको अभिव्यक्ति र बदलिँदो सामाजिक अभ्यासबीचको सम्बन्ध के हो ?

यो प्रश्नको उत्तर सबै समुदाय, कुल, सम्प्रदाय र गृह्यपरम्पराका लागि एउटै हुन सक्दैन। पितृकर्मका विधिमा क्षेत्र, कुलाचार, शाखा र परम्पराअनुसार भिन्नता पाइन्छ। गीतादेवीको हातबाट अर्पण भएको जलले एउटा सार्वभौम भावलाई भने अभिव्यक्त गर्छ कि पूर्वजप्रतिको स्मरण र कृतज्ञता।

मानिसको जीवन वर्तमानमा मात्र अडिएको हुँदैन। उसको अस्तित्व पछाडि एउटा लामो वंशयात्रा हुन्छ जसमा आमा-बुवा, बाजे-बज्यै, परबाजे-परबज्यै हुँदै पुस्तौँ पुस्तासम्म फैलिएको। हामीले बोल्ने भाषा, सिकेको संस्कार, अपनाएको संस्कृति, पाएको नाम, घर-परिवार, परम्परा र जीवनका धेरै आधार कुनै न कुनै रूपमा अघिल्ला पुस्ताबाट प्राप्त भएका हुन्छन्।

त्यसैले सनातन चिन्तनमा मानिसलाई केवल वर्तमान पुस्ताको सदस्यका रूपमा होइन, अतीत र भविष्यबीचको एउटा सेतुका रूपमा हेरिएको पाइन्छ। यही वंशीय स्मृति, कृतज्ञता र पितृऋणको धार्मिक अभिव्यक्ति हो–पितृ तर्पण।

जलको अञ्जलीमा कृतज्ञताको इतिहास

पितृ तर्पण हिन्दू धर्म-संस्कृतिको अत्यन्त प्राचीन परम्परा हो। जल, तिल, कुश र मन्त्रद्वारा दिवंगत पितृहरूको स्मरण गर्दै गरिने तर्पणमा केवल कर्मकाण्ड छैन; यसभित्र स्मृति छ, श्रद्धा छ, कृतज्ञता छ र आफूभन्दा अघिका पुस्ताप्रतिको दायित्वबोध छ।

वैदिक साहित्यमा पितृयज्ञको अवधारणादेखि गृह्यसूत्र, धर्मसूत्र, स्मृति, महाभारत र पुराणसम्म पितृकर्मको निरन्तरता देखिन्छ। त्यसैले पितृ तर्पणलाई कुनै एउटा कालखण्डमा जन्मिएको कर्मकाण्डका रूपमा मात्र बुझ्नु यसको ऐतिहासिक र सांस्कृतिक गहिराइलाई सीमित गर्नु हुनेछ।

'तर्पण' शब्द संस्कृतको 'तृप्' धातुसँग सम्बन्धित मानिन्छ। यसको भाव तृप्त पार्नु, सन्तुष्ट गर्नु वा प्रसन्न पार्नु हो। श्रद्धापूर्वक जल, तिल आदि अर्पण गर्दै 'तृप्यताम्'– तृप्त हुनुहोस् भन्ने भाव व्यक्त गरिने कर्मलाई पितृ तर्पण भनिन्छ।

यसको भौतिक अर्थ जल अर्पण गर्नु भए पनि आध्यात्मिक अर्थ अझ गहिरो छ। यसको मूल भाव हो–"हामी आफ्नो अस्तित्वको स्रोतलाई सम्झिरहेका छौँ।"

देवऋण, ऋषिऋण र पितृऋण

सनातन धार्मिक चिन्तनमा मानिसमाथि विभिन्न प्रकारका ऋण वा दायित्वको अवधारणा पाइन्छ। देवताप्रति यज्ञ-उपासना, ऋषिप्रति ज्ञान र संस्कारको संरक्षण तथा पितृप्रति वंश, स्मृति, श्राद्ध र तर्पणलाई दायित्व निर्वाहका रूपमा बुझ्ने परम्परा विकसित भएको छ।

तैत्तिरीय उपनिषद्को प्रसिद्ध वचन छ –

मातृदेवो भव।
पितृदेवो भव।
आचार्यदेवो भव।
अतिथिदेवो भव।

अर्थात्– आमालाई देवतासमान मान, बाबुलाई देवतासमान मान, आचार्यलाई देवतासमान मान र अतिथिलाई देवतासमान मान।

यो वचनले एउटा महत्वपूर्ण पक्ष देखाउँछ कि पितृसम्मान मृत्यु भएपछि मात्र शुरु हुने विषय होइन। जीवित माता-पिताको सम्मान, सेवा र संरक्षण पनि पितृऋणको व्यापक भावभित्र पर्छ।

त्यसैले पितृकर्मको वास्तविक अर्थ बुझ्दा दुईवटा पक्ष सँगसँगै आउँछन् कि दिवंगत पितृको स्मरण र जीवित पितृको सम्मान।

श्राद्धमा श्रद्धाको स्थान

पितृकर्ममा 'श्रद्धा' लाई प्रधानता दिइन्छ। श्रद्धासहित गरिने कर्मलाई नै श्राद्ध भनिएको धार्मिक व्याख्या पाइन्छ।

धर्मशास्त्रीय परम्पराले श्राद्धका लागि अपराह्नकाललाई विशेष महत्व दिएको छ। मनुस्मृतिमा भनिएको छ –

यथा पक्षोऽपरः श्रेष्ठः श्राद्धस्य च तथापरः।
अपराह्णस्तु यः प्रोक्तः पितृणां तु स उच्यते।

यसको भाव श्राद्धकर्मका लागि अपराह्नकाललाई विशेष उपयुक्त मानिएको छ भन्ने हो।

त्यही सन्दर्भमा अर्को श्लोकमा भनिएको छ –

यदेव तर्पयत्यद्भिः पितॄन् स्नात्वा द्विजोत्तमः।
तेनैव कृत्स्नमाप्नोति पितृयज्ञक्रियाफलम्॥

अर्थात् स्नान गरेर जलद्वारा पितृलाई तर्पण गर्ने कर्मलाई पनि पितृयज्ञको महत्वपूर्ण फलसँग जोडिएको छ।

यहाँ एउटा कुरा बुझ्न आवश्यक छ। शास्त्रीय निर्देशको सामान्य सिद्धान्त र स्थानीय कर्मकाण्डको व्यावहारिक समय एउटै कुरा होइन। तिथि प्रवेश, समाप्ति, सूर्योदय-सूर्यास्त, स्थानविशेषको पञ्चाङ्ग र कुलाचारअनुसार वास्तविक श्राद्ध वा तर्पणको समय फरक पर्न सक्छ। त्यसैले अपराह्नकाललाई धर्मशास्त्रीय महत्व दिइएको भए पनि हरेक ठाउँमा एउटै घडीलाई अनिवार्य समय मान्नु उचित हुँदैन।

पिता, पितामह र प्रपितामह

पितृकर्ममा पिता, पितामह र प्रपितामहलाई विशेष स्थान दिइएको पाइन्छ। मनुस्मृतिमा भनिएको छ –

वसून् वदन्ति तु पितॄन् रुद्रांश्चैव पितामहान्।
प्रपितामहांस्तथादित्यान् श्रुतिरेषा सनातनी॥

धार्मिक व्याख्यामा पिता वसुस्वरूप, पितामह रुद्रस्वरूप र प्रपितामह आदित्यस्वरूप मानिने परम्परा छ।

यसै कारण पितृकर्ममा तीन पुस्तालाई विशेष स्थान दिइन्छ। यसको अर्थ पितृकर्म केवल तीन पुस्तामा सीमित हुन्छ भन्ने होइन। विभिन्न कुलपरम्परा र श्राद्धविधिमा माता, मातामह, मातामही तथा अन्य ज्ञात-अज्ञात दिवंगत आफन्तको स्मरण पनि गरिन्छ।

पितृ भनेको केवल पुरुष पूर्वजको संकुचित अर्थमा बुझ्नु हुँदैन। जसले जीवन, संस्कार, परिवार र परम्पराको निरन्तरतामा योगदान गरे, उनीहरू सबैको स्मृति पितृकर्मको व्यापक भावसँग जोडिन सक्छ।

वैदिक कालमा पितृयज्ञ

पितृहरूको स्मरण वैदिक धार्मिक परम्पराको पुरानो तहसम्म पुग्छ। ऋग्वेदमा पितृहरूलाई सम्बोधन गरिएका मन्त्र तथा सूक्तहरू पाइन्छन्। पितृहरूलाई आह्वान, हविष्य र सोमसँग सम्बन्धित धार्मिक कल्पनासँग जोडिएको देखिन्छ।

पितृहरूलाई सम्बोधन गरिएको एउटा वैदिक मन्त्र यस्तो छ –

उशन्तस्त्वा निधीमहि
उशन्तः समिधीमहि।
उशन्न आ वह वह
पितॄन् हविषे अत्तवे॥

वैदिक मन्त्रपरम्परामा पितृहरूको आह्वान र हविष्य अर्पणको धार्मिक भाव देखिन्छ। यसले पूर्वजप्रतिको श्रद्धा पुराणकालमा मात्र विकसित भएको नभई वैदिक धार्मिक जीवनको पुरानो तहसँग सम्बन्धित रहेको देखाउँछ।

समयसँगै पितृयज्ञको स्वरूप विस्तार हुँदै गयो। गृह्यसूत्र र धर्मसूत्रले श्राद्ध तथा पितृकर्मका विधिलाई व्यवस्थित गरे। स्मृतिग्रन्थहरूले तिथि, आचार, दिशा, भोजन, दान र तर्पणका विषयमा नियम प्रस्तुत गरे। महाभारत र पुराणहरूले त्यसमा आख्यान र धार्मिक अर्थ थपे।

यसरी आजको पितृकर्म हजारौँ वर्षमा विकसित हुँदै आएको सनातन परम्पराको वर्तमान रूप हो।

निमि ऋषि र श्राद्धको कथा

महाभारतको अनुशासन पर्वमा श्राद्धको उत्पत्तिसँग सम्बन्धित निमि ऋषिको कथा उल्लेखनीय छ।

युधिष्ठिरले भीष्मसँग श्राद्धको उत्पत्ति, यसको विधि र महत्वबारे प्रश्न गर्दा भीष्मले निमिको प्रसंग सुनाउँछन्। आफ्ना पुत्र श्रीमतको निधनपछि शोकाकुल निमिले पुत्रको सम्झनामा अन्न, फलफूल आदिको व्यवस्था गरी पितृकर्म गरे। त्यसपछि ऋषिहरूले पनि पितृका लागि श्राद्ध गर्न थालेको धार्मिक आख्यान महाभारतमा पाइन्छ। यस कथाको धार्मिक अर्थ गहिरो छ।

मृत्युले जन्माएको शोकलाई केवल विलापमा सीमित नगरी स्मृति, श्रद्धा, अर्पण र कर्तव्यमा रूपान्तरण गर्नु नै श्राद्धको सांस्कृतिक मर्मका रूपमा बुझ्न सकिन्छ। मानिसको दुःखलाई संस्कारमा रूपान्तरण गर्ने एउटा माध्यम बनेको छ– श्राद्ध।

कर्णको कथा र पितृदायित्व

पितृपक्षसँग जोडिएको अर्को लोकप्रिय धार्मिक कथा कर्णसँग सम्बन्धित छ।

दानवीर कर्णले जीवनभर सुन, चाँदी, गहना तथा अन्य वस्तु दान गरे। पितृका लागि अन्न-जल अर्पण नगरेको कथात्मक प्रसंग पुराण तथा लोकपरम्परामा पाइन्छ। मृत्युपछि पितृलोकमा त्यसैको परिणाम भोग्नुपरेको र उनलाई पृथ्वीमा फर्केर पितृका लागि श्राद्ध गर्ने अवसर दिइएको कथा प्रचलित छ।

यसलाई ऐतिहासिक तथ्यका रूपमा भन्दा पितृकर्मको महत्व बुझाउने धार्मिक-प्रतीकात्मक आख्यानका रूपमा बुझ्नु उपयुक्त हुन्छ।

यस कथाको सन्देश स्पष्ट छ कि समाजलाई दान गर्नु, परोपकार गर्नु र सार्वजनिक जीवनमा योगदान गर्नु महत्वपूर्ण भए पनि आफ्नो परिवार र पूर्वजप्रतिको स्मृति तथा दायित्व बिर्सनु हुँदैन।

जल, तिल र कुश

पितृ तर्पणमा जलको स्थान विशेष छ। जल जीवनको आधार हो। सनातन संस्कारमा जललाई शुद्धता, जीवन र पवित्रताको प्रतीकका रूपमा लिइन्छ।

स्नान, आचमन, अभिषेक, अर्घ्य र तर्पण–यी सबैमा जलको महत्वपूर्ण स्थान छ।

तिल पनि पितृकर्मको महत्वपूर्ण द्रव्य हो। तिल मिसाइएको जललाई तिलोदक भनिन्छ। कुश वैदिक कर्मकाण्डमा पवित्र वनस्पतिका रूपमा प्रयोग हुन्छ।

यसैले नदी किनारमा उभिएर हातमा कुश, जलमा तिल र मुखमा मन्त्र उच्चारण गर्दै गरिएको तर्पण बाहिरबाट सरल देखिए पनि त्यसको पछाडि लामो धार्मिक इतिहास छ।

पितृकर्ममा 'स्वधा' शब्दको विशेष महत्व छ। देवताका लागि अर्पण गर्दा 'स्वाहा' प्रयोग हुने परम्पराको तुलनामा पितृकर्ममा 'स्वधा' विशेष रूपमा प्रयोग हुन्छ।

सामान्य पितृस्मरण मन्त्र –

ॐ पितृभ्यः स्वधा नमः।
ॐ पितामहेभ्यः स्वधा नमः।
ॐ प्रपितामहेभ्यः स्वधा नमः।८८

त्यस्तै –

देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च।
नमः स्वधायै स्वाहायै नित्यमेव नमो नमः॥

यी मन्त्रहरूले पितृ, देवता र स्वधा-स्वाहाप्रतिको श्रद्धाभाव व्यक्त गर्छन्।

तर्पण र श्राद्ध एउटै होइनन्

पितृकर्मबारे धेरैपटक एउटा भ्रम देखिन्छ कि तर्पण र श्राद्धलाई एउटै मान्ने।

यी दुवै पितृकर्मसँग सम्बन्धित भए पनि एउटै होइनन्।

श्राद्ध व्यापक कर्म हो। त्यसमा संकल्प, पितृआव्हान, पिण्डदान, तर्पण, ब्राह्मण सत्कार, भोजन, दक्षिणा तथा अन्य कर्म समावेश हुन सक्छन्।

तर्पण भने मुख्यतः जल तथा तिलजस्ता द्रव्यद्वारा पितृलाई अर्पण गर्ने कर्म हो।

अर्थात् कुनै श्राद्धमा तर्पण एउटा अंग हुन सक्छ, तर हरेक तर्पणलाई पूर्ण श्राद्ध भन्न मिल्दैन।

यही भिन्नता बुझ्नु पितृकर्मको विधि बुझ्न महत्वपूर्ण छ।

पार्वण श्राद्ध के हो ?

विशेष पर्व, तिथि वा पितृसम्बन्धी अवसरमा गरिने श्राद्धलाई पार्वण श्राद्ध भनिन्छ। पितृपक्षमा दिवंगत पितृको मृत्यु भएको तिथिमा श्राद्ध गर्ने परम्परा छ।

त्यस दिन संकल्प, पितृस्मरण, पिण्डदान, तर्पण, भोजन, दान तथा दक्षिणाजस्ता कर्म कुलपरम्पराअनुसार गरिन्छ।

यसकारण पितृपक्षलाई 'सबैले सोह्रै दिन एउटै प्रकारको श्राद्ध अनिवार्य रूपमा गर्नुपर्ने अवधि' भनेर बुझ्नु ठीक हुँदैन।

पितृको मृत्यु तिथि थाहा भए मुख्य श्राद्ध सोही तिथिमा गर्ने परम्परा हो। तिथि थाहा नभएको, छुटेको वा विशेष परिस्थितिमा सर्वपितृ अमावस्यालाई महत्वपूर्ण अवसर मानिन्छ।

यस वर्षको सोह्रश्राद्ध

वि.सं. २०८३ सालमा पूर्णिमा श्राद्ध असोज १० गते परेको छ। त्यसपछि असोज ११ गतेदेखि आश्विन कृष्ण प्रतिपदासँगै पितृपक्षको मुख्य क्रम अघि बढ्छ।

यस वर्षको तिथिक्रमलाई स्पष्ट रूपमा राख्दा –

मिति	तिथि	श्राद्ध
असोज १०	पूर्णिमा	पूर्णिमा श्राद्ध
असोज ११	प्रतिपदा	प्रतिपदा श्राद्ध
असोज १२	द्वितीया	द्वितीया श्राद्ध
असोज १३	तृतीया	तृतीया श्राद्ध
असोज १४	चतुर्थी	चतुर्थी श्राद्ध
असोज १५	पञ्चमी	पञ्चमी श्राद्ध
असोज १६	षष्ठी	षष्ठी श्राद्ध
असोज १७	सप्तमी	सप्तमी श्राद्ध
असोज १८	अष्टमी	अष्टमी श्राद्ध
असोज १९	नवमी	नवमी/मातृनवमी
असोज २०	दशमी	दशमी श्राद्ध
असोज २१	एकादशी	एकादशी श्राद्ध
असोज २२	द्वादशी	द्वादशी/मघा श्राद्ध
असोज २३	त्रयोदशी/चतुर्दशी	क्रम सम्बन्धित तिथि श्राद्ध
असोज २४	औंसी	सर्वपितृ अमावस्या तथा पितृ विसर्जन

तिथिको व्यावहारिक निर्धारणमा स्थानीय पञ्चाङ्ग र तिथि प्रवेश- समाप्तिको गणना महत्वपूर्ण हुने भएकाले कर्मकाण्डको वास्तविक समयका लागि आफ्नो क्षेत्रको मान्य पञ्चाङ्ग तथा कुलाचारलाई आधार मान्नु उपयुक्त हुन्छ।

यहाँ एउटा कुरा स्पष्ट हुनुपर्छ कि षष्ठी दोहोरिँदैन। असोज १६ गते नै षष्ठी श्राद्ध हो। चतुर्थी असोज १४ गते, पञ्चमी असोज १५ गते र षष्ठी असोज १६ गते क्रमशः आउँछन्।

पूर्णिमा श्राद्धलाई समेत गणनामा राखेर 'सोह्रश्राद्ध' को परम्परा बुझिन्छ। मुख्य पितृपक्ष भने प्रतिपदादेखि अमावस्यासम्मको कृष्णपक्षसँग सम्बन्धित हुन्छ।

तर्पण कति दिन गर्ने ?

अब अर्को प्रश्न उठ्छ कि पितृ तर्पण कति दिन गर्ने?

यसको उत्तर श्राद्धसँग मिसाउनु हुँदैन।

पितृपक्षको अवधि असोज ११ देखि असोज २४ गतेसम्म भए पनि सबै गृहस्थले अनिवार्य रूपमा एउटै प्रकारको तर्पण लगातार सबै दिन गर्नुपर्छ भन्ने एउटै नियम छैन।

पितृको मृत्यु तिथि थाहा छ भने मुख्य श्राद्ध र तर्पण सोही तिथिमा गर्ने परम्परा हो। कतिपय परिवारमा पितृपक्षभरि दैनिक तर्पण गर्ने कुलाचार हुन्छ। कतिपयले विशेष संकल्प लिएर नियमित तर्पण गर्छन्।

त्यसैले आफ्नो कुलाचार, गृह्यपरम्परा, वेदशाखा र आचार्यको निर्देशनलाई आधार मान्नु उपयुक्त हुन्छ।

अर्थात् – 'सोह्रश्राद्ध भयो, त्यसैले सबैले सोह्रै दिन अनिवार्य रूपमा एउटै प्रकारको तर्पण गर्नुपर्छ' भन्ने निष्कर्ष मात्र शास्त्रीय परम्पराको एकमात्र व्याख्या होइन। पितृकर्ममा तिथि प्रधान हुन्छ।

महालया अमावस्या र पितृ विसर्जन

पितृपक्षको अन्तिम दिनलाई विशेष महत्व दिइन्छ। सर्वपितृ अमावस्याका रूपमा चिनिने यस दिन आफ्नो पितृको निश्चित तिथि थाहा नभएका, तिथि छुटेका वा ज्ञात-अज्ञात सम्पूर्ण पितृको सामूहिक स्मरण गर्ने धार्मिक परम्परा छ।

यस वर्ष असोज २४ गते औँसी परेको छ। यही दिन पितृ विसर्जन तथा औँसी श्राद्ध गरिन्छ।

महालया शब्दसँगै पितृपक्षको भाव अझ व्यापक हुन्छ। व्यक्तिगत पितृको स्मृतिबाट सम्पूर्ण पितृसमुदायतर्फ श्रद्धा विस्तार हुन्छ।

यसैले सर्वपितृ अमावस्या एउटा परिवारको मात्र स्मृति होइन; ज्ञात-अज्ञात सबै पूर्वजप्रतिको सामूहिक श्रद्धाको अवसरका रूपमा बुझिन्छ।

मातृनवमी : आमाको स्मरण

पितृपक्षको नवमीलाई पनि विशेष महत्व दिइन्छ। मातृनवमीका रूपमा प्रचलित यस दिन दिवंगत आमा, बज्यै तथा मातृपक्षका महिलाको स्मरण गर्ने परम्परा छ।

यसले पितृकर्म केवल पुरुष पूर्वजको स्मरणमा सीमित छैन भन्ने महत्वपूर्ण सांस्कृतिक सन्देश दिन्छ।

जसरी जीवनमा आमाको स्थान अपरिहार्य छ, त्यसरी नै पितृस्मृतिमा मातृपक्षको स्थान पनि महत्वपूर्ण छ।

यही सन्दर्भमा गीता देवीको नदी किनारमा गरिएको तर्पणलाई केवल 'महिलाले तर्पण गरिन्' भन्ने दृश्यमा सीमित गर्नु उचित हुँदैन।

विभिन्न सम्प्रदाय, कुल, क्षेत्र र गृह्यपरम्परामा पितृकर्मका विधिमा अन्तर पाइन्छ। त्यसैले महिलाले तर्पण गर्न मिल्छ वा मिल्दैन भन्ने प्रश्नमा सबै परम्पराका लागि एउटै सार्वभौम निष्कर्ष दिनुभन्दा सम्बन्धित कुलाचार र आचार्यको विधिलाई आधार मान्नु सावधानीपूर्ण हुन्छ।

गीतादेवीले व्यक्त गरेको मूल भावना–पूर्वजलाई सम्झने र श्रद्धा व्यक्त गर्ने–पितृकर्मको केन्द्रमा रहेको भावसँग जोडिन्छ।

कसलाई तर्पण गर्ने?

पितृ तर्पणमा कसलाई सम्झने भन्ने प्रश्न पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण छ।

परम्परागत रूपमा पिता, पितामह र प्रपितामहलाई विशेष स्थान दिइन्छ। त्यसैगरी माता, मातामह, मातामही तथा अन्य दिवंगत आफन्तको स्मरण गर्ने परम्परा पनि विभिन्न श्राद्धविधिमा पाइन्छ।

सन्तान नभई दिवंगत भएका आफन्त, परिवारमा स्मरण गरिनुपर्ने अन्य पूर्वज तथा नाम-गोत्र थाहा नभएका ज्ञात-अज्ञात पितृलाई विशेषतः सर्वपितृ अमावस्यामा सम्झने धार्मिक भावना पाइन्छ।

तर्पण गर्दा पितृको नाम र गोत्र थाहा भए उच्चारण गर्ने परम्परा छ।

उदाहरणका रूपमा –

ॐ गोत्रे गोत्रस्य मम पिता नामे वसुरूपः तृप्यताम्।
इदं तिलोदकं तस्मै स्वधा नमः।

पितामहका लागि –

ॐ गोत्रे गोत्रस्य मम पितामहः नामे रुद्ररूपः तृप्यताम्।
इदं तिलोदकं तस्मै स्वधा नमः।

प्रपितामहका लागि –

ॐ गोत्रे गोत्रस्य मम प्रपितामहः नामे आदित्यरूपः तृप्यताम्।
इदं तिलोदकं तस्मै स्वधा नमः।

यी उदाहरणीय मन्त्र हुन्। वास्तविक श्राद्धकर्ममा आफ्नो कुलाचार, वेदशाखा तथा पुरोहितले सिकाएको मन्त्र र विधिलाई नै आधार मान्नु उचित हुन्छ।

पितृ तर्पण : परिवारको मौखिक इतिहास

पितृकर्मको एउटा सुन्दर विशेषता नाम र स्मृतिको सम्बन्ध हो।

जल अर्पण गर्दा केवल 'कसैलाई' होइन, आफ्नो पिता, आफ्नो बाजे, आफ्नो परबाजे, आफ्नो आमा, आफ्नी बज्यै र आफ्ना पूर्वजको स्मरण गरिन्छ।

त्यसैले तर्पण एउटा धार्मिक क्रियासँगै परिवारको मौखिक इतिहास जोगाउने अवसर पनि हो।

आजका धेरै बालबालिकालाई आफ्ना हजुरबा-हजुरआमाको पूरा नामसमेत थाहा नहुन सक्छ। त्यसपछिका पुस्ताको कुरा त भन्ने टाढाको हुन सक्छ।

यस्तो अवस्थामा पितृपक्ष परिवारका ज्येष्ठ सदस्यले आफ्ना सन्तानलाई भन्न सक्ने अवसर हो –

हाम्रा बाजे को थिए ?
हाम्रो परिवार कहाँबाट आयो ?
हाम्रा पूर्वजले के गरे ?
उनीहरूले कस्तो जीवन बाँचे ?
कुन कठिनाइ पार गरेर परिवारलाई यहाँसम्म ल्याए ?

यस्ता प्रश्नको उत्तर खोज्दै जाँदा पितृ तर्पण एउटा धार्मिक कर्मबाट पारिवारिक स्मृतिको सामाजिक संस्थामा रूपान्तरण हुन्छ।

श्राद्ध, दान र सामाजिक उत्तरदायित्व

पितृकर्ममा अन्न, जल र दानको पनि महत्वपूर्ण स्थान छ। परम्परागत श्राद्धमा ब्राह्मणभोजन तथा दक्षिणाको विधान पाइन्छ।

यसको मूल भाव धार्मिक कर्ममा सहभागी व्यक्तिलाई सम्मानपूर्वक भोजन गराउनु र दान गर्नु हो।

समयसँगै समाजको स्वरूप बदलिएको छ। कतिपय परिवारले परम्परागत विधिअनुसार ब्राह्मण भोजन गराउँछन् भने कतिपयले पितृको सम्झनामा गरिब, असहाय वा आवश्यकतामा रहेका व्यक्तिलाई भोजन तथा सहयोग गर्ने अभ्याससमेत गरेका छन्।

परम्परागत श्राद्धविधि र सामाजिक सेवाबीचको सम्बन्ध बुझ्दा आफ्नो कुलाचारलाई आधार बनाउनु आवश्यक छ।

पितृको नाममा गरिएको दानको मूल्य केवल रकममा हुँदैन। त्यसमा निहित भावना महत्वपूर्ण हुन्छ।

नदी र हाम्रो जिम्मेवारी

पितृ तर्पणको प्रकृतिसँगको सम्बन्ध पनि अर्थपूर्ण छ। जल, तिल, कुश, अन्न र फलफूलजस्ता प्राकृतिक द्रव्य प्रयोग हुने भएकाले यो कर्म प्रकृतिसँग प्रत्यक्ष जोडिएको देखिन्छ। नदी, पोखरी, तीर्थ वा जलाशयमा तर्पण गर्ने परम्परा पनि यसैसँग सम्बन्धित छ।

आज नदीमा तर्पण गर्दा अर्को जिम्मेवारी पनि जोडिएको छ– नदीलाई प्रदूषित नगर्ने।

प्लास्टिक, रासायनिक वस्तु, कृत्रिम सामग्री वा कुहिन कठिन वस्तु नदीमा फालेर धार्मिक कर्मको नाममा जल प्रदूषित गर्नु परम्पराको मूल भावसँग मेल खाँदैन।

जललाई पवित्र मान्ने संस्कारले जल संरक्षणको जिम्मेवारी पनि सम्झाउँछ।

पितृलाई अर्पण गरेको जल सफा नदीमा मिसियोस् भन्ने चाहना राख्ने संस्कारले नदीलाई फोहोर बनाउने अधिकार दिँदैन।

पितृऋण आर्थिक ऋण होइन

पितृऋणलाई आर्थिक ऋणका रूपमा बुझ्नु गलत हुन्छ।

पितृऋण भनेको जीवन, संस्कार, परिवार, भाषा, संस्कृति र अस्तित्वको स्रोतप्रति कृतज्ञता र दायित्व हो।

हिन्दू जीवनदर्शनमा पितृऋणलाई केवल सन्तान जन्माउने दायित्वमा सीमित गर्नु पनि पर्याप्त हुँदैन।

यसको व्यापक अर्थ हो–अभिभावकको सम्मान, परिवारको इतिहासको संरक्षण, संस्कारको निरन्तरता, वृद्ध पुस्ताको सम्मान र भावी पुस्तालाई जिम्मेवार समाज हस्तान्तरण गर्नु।

त्यसैले पितृकर्मको एउटा सुन्दर नैतिक सूत्र हुन सक्छ –

"मृत पितृलाई तर्पण र जीवित पितृलाई सम्मान।"

जल अर्पण गरेर दिवंगत आमाबुबालाई

बाँकी ६ पृष्ठमा

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित
साप्ताहिक
नयाँ विमर्श
Naya Bimarsha Weekly

विदेशमा रहेका विद्यार्थीका अभिभावकलाई जानकारी

तपाईंका सन्तान विदेशमा पढ्दैछन् ?
तपाईंका सन्तान बिदेशमा पढ्न जाँदैछन् ?
तपाई आफ्ना सन्तानलाई बिदेशमा पढाउन लागि रहनु भएको छ ?

यदि माथिको कुनै पनि अवस्थामा तपाईहरु हुनुहुन्छ भने नेपालमा रहेका आमाबुवा वा अभिभावकका लागि भनी नेपालमा संस्था (मुनाफा वितरण नगर्ने कम्पनी) खोलिएको छ। तपाईहरु पनि जोडिएर सहकार्य गर्न सक्नुहुनेछ। त्यसका लागि

सम्पर्क नं.९८१८६७००८८ (अध्यक्ष)

इन्टरनेशनल स्टुडेट्न्स प्यारेन्ट वेलफेयर सेन्टर नेपाल
काठमाडौं–११, बबरमहल

'यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड' सम्पन्न

काठमाडौं/ गीतसंगीत, चलचित्र, कला, साहित्य तथा पत्रकारिता क्षेत्रका स्रष्टा, कलाकार र सञ्चारकर्मीलाई सम्मान तथा अवार्ड प्रदान गर्दै 'यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड-२०८३'को पहिलो संस्करण सम्पन्न भएको छ। यमन इन्टरटेन्मेन्ट प्रा.लि.को आयोजनामा काठमाडौंको नयाँबानेश्वरस्थित आइएनआइ सिनेमाहलमा आयोजित समारोहमा विभिन्न विधाका स्रष्टा तथा कलाकारलाई सम्मान र पुरस्कार प्रदान गरिएको थियो।

सम्बाहाम्फे प्रपर्टी डेभलपर्स प्रा.लि.का अध्यक्ष पूर्णबहादुर सम्बाहाम्फेको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न समारोहमा सुष्मा प्रोडक्सन ग्लोबल, सिक्किमकी सञ्चालक सुष्मा गुरुङ विशेष अतिथिका रूपमा सहभागी हुनुहुन्थ्यो। समारोहमा वरिष्ठ गायिका तारा थापालाई 'दीर्घसाधना सम्मान' प्रदान गरिएको थियो। लामो समयदेखि नेपाली गीत-संगीतको क्षेत्रमा पुऱ्याएको योगदानको कदर गर्दै थापालाई उक्त सम्मान प्रदान गरिएको कार्यक्रम संयोजक तारावीर पाण्डेले बताउनुभयो। यस्तै, महाकाव्यकार खेमनाथ दाहाललाई 'महाकाव्य साधना सम्मान' प्रदान गरिएको थियो।

कार्यक्रममा वरिष्ठ गीतकार अम्बिका गुरुङ, गायिका मिलन नेवार, राजनराज सिवाकोटी, फुर्बा खाण्डु गुरुङ, प्रेमचन्द्र गुरुङ, रिकी लेप्चा, सविना भण्डारी, खिमानन्द आचार्य, शीतल कात्मबिनी, शिव पराजुली, सुशील नेपाल, तुलसी बास्कोटा, शर्मिला गौतम र सोमराज तामाङलगायतलाई विशेष सम्मान गरिएको थियो। पत्रकारिता क्षेत्रतर्फ स्वतिका पन्थीलाई पत्रकारिता पुरस्कार प्रदान गरिएको थियो।

समारोहमा गीतसंगीत, चलचित्र, कला तथा साहित्यलगायत विभिन्न विधामा योगदान पुऱ्याउने स्रष्टा र कलाकारलाई अवार्ड तथा सम्मान प्रदान गरिएको थियो। आयोजकका अनुसार यस वर्षको अवार्डमा स्थापित कलाकारसँगै विभिन्न विधामा योगदान पुऱ्याइरहेका नयाँ पुस्ताका कलाकारलाई समेत समेटिएको थियो।

अवार्ड समारोहकै अवसर पारेर सिक्किमका गायक छविन गुरुङको नयाँ गीत 'आमा' पनि सार्वजनिक गरिएको थियो। गीतमा छविन गुरुङकै शब्द तथा संगीत रहेको छ। तारावीर पाण्डेको निर्देशनमा तयार भएको गीतको भिडियोमा छविन गुरुङसँगै कविता आले, पवित्रा आचार्य, प्रेमचन्द्र गुरुङलगायतले अभिनय गर्नुभएको छ। बाल कलाकारतर्फ एलेक्स खड्का र संयम कटवालले अभिनय गर्नुभएको छ। ज्ञानेन्द्र शर्मा हुमागाईंको छायांकन रहेको भिडियोको दृश्य सम्पादन तथा कलर राकेश दाहालले गर्नुभएको हो। गीत 'आमा' मार्फत पारिवारिक सम्बन्ध र आमाप्रतिको भावनालाई प्रस्तुत गर्न खोजिएको छ।

अवार्ड समारोहमा नेपाली संगीत तथा मनोरञ्जन क्षेत्रका चर्चित कलाकार, सर्जक, निर्देशक तथा प्राविधिकलाई विभिन्न विधामा अवार्ड प्रदान गरिएको थियो। समारोहमा पल शाह, प्रकाश सपुत, अर्जुन पोख्रेल, शिव परियार, डिपी खनाल, हरि सायमी, शंकर थापा 'स्माइल', छविन गुरुङ, प्रताप दास, बविना भट्टराई, सारिका घिमिरे, सरोज पोखेल, रोकश दाहाल, सिमरन परियार, ईश्वरी बराल, नकुल कार्की, शुक्र आम्बुराङ राई, सुन्दर हाङ राई, रश्मी पाण्डे, नरहरि प्रेमी, निशा देशार, रचना रिमाल, षडच सम्बाहाम्फे, शेरु बराइली, बुद्धिमान बराइली, विनोद दनुवार, सुशील भट्टराई, मञ्जु लावती, शक्ति थामी, राजु हाङदम्बे, प्रकाश खरेललगायतलाई विभिन्न विधामा अवार्ड प्रदान गरिएको थियो।

त्यसैगरी संगीता भण्डारी, सुनिता बुर्लाकोटी लुईटेल, अनिश योञ्जन, सञ्जीव वाइवा, विजय दोङ, मुकेश गुरुङ, पासाङ शेर्पा, ज्ञानेन्द्र शर्मा हुमागाईं, सुनिल राउत, निर्देशक अर्जुन पोख्रेल, निशान एसके, विनोद बम, सुशील डागी, शिला गजुरेल, पवित्रा आचार्य, बविना किराती, प्रशान्त सिवाकोटी, डम्बर नेपाली, जुरी ठाकुर र सोम मङरातीलगायतलाई पनि अवार्ड प्रदान गरिएको आयोजकले जनाएको छ। यस्तै ई-हिमालय टाइम्स दैनिकका सम्पादक सन्दीप पौड्याललाई पत्रकारिता अवार्ड प्रदान गरिएको थियो।

'यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड' मा आयोजकले संगीतका पर्दापछाडिका महत्त्वपूर्ण स्रष्टा तथा प्राविधिकलाई समेत समेटेको छ। पहिलोपटक वाध्यवादकलाई समेत अवार्ड प्रदान गरिएको आयोजकले जनाएको छ। तालवादनतर्फ भुवन गन्धर्व र बाँसुरीवादनतर्फ रत्न विकलाई अवार्ड प्रदान गरिएको थियो। संगीत सिर्जनामा गायक-गायिकासँगै विभिन्न वाद्यवादकको योगदान महत्त्वपूर्ण हुने भएकाले उनीहरूको योगदानलाई संस्थागत रूपमा सम्मान गर्ने प्रयास गरिएको आयोजकको भनाइ छ। कार्यक्रमको मुख्य प्रायोजक सम्बाहाम्फे प्रपर्टी डेभलपर्स प्रालि रहेको थियो भने सह-प्रायोजक मन्टेश्वरी एसोसिएसन नेपाल रहेको थियो।

अवार्डका संयोजक तारावीर पाण्डेले गीतसंगीत क्षेत्रका स्रष्टा तथा सर्जकको योगदानलाई सम्मान र प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले अवार्ड आयोजना गरिएको बताउनुभयो। उहाँले नेपाली संगीत तथा मनोरञ्जन क्षेत्रको विकासमा योगदान पुऱ्याइरहेका विभिन्न पुस्ताका कलाकार तथा सर्जकलाई एउटै मञ्चमा ल्याउने प्रयासस्वरूप कार्यक्रम आयोजना गरिएको बताउनुभयो। संगीत सिर्जनाका साथै वाद्यवादन, चलचित्र, कला, साहित्य र पत्रकारिता क्षेत्रलाई समेत समेटेर अवार्डलाई फराकिलो बनाइएको उहाँको भनाइ थियो।

अवार्डका अध्यक्ष पारिजात बरालले आगामी दिनमा कार्यक्रमलाई अझ भव्य, व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने बताउनुभयो। उहाँका अनुसार आगामी संस्करणमा विभिन्न विधा र क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित रूपमा समेट्दै नेपाली कला तथा संगीत क्षेत्रका स्रष्टालाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। यसलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा लगिने उहाँको भनाइ थियो।

प्रबासी नेपालीजनलाई अवसरसँगै सूचना

नेपाल बाहिर अर्थात प्रबासमा रहनु हुने नेपालीजनमा लेखनप्रति रुचि छ भने तपाईहरुलाई यस पत्रिकाले अवसर प्रदान गरेको छ। त्यो के भने तपाईहरु आफ्ना साहित्यिक लेख, रचनादेखि विभिन्न खाले लेख, विचार प्रकाशन गर्न चाहनुहुन्छ भने 'नयाँ विमर्श' ले तपाईहरुका लेख, रचनाहरुलाई उचित स्थान दिने गरेको छ। त्यसैले तपाईहरुले आफ्ना साहित्यिक लेख, रचनादेखि आत्मकथा, आफ्ना नियात्रा, आफ्ना अनुभव, आफ्ना वेदनाहरुलाई यस पत्रिकामार्फत पोख्न सक्नु हुनेछ। तपाईका लेख, रचना, वेदना तथा अनुभवहरुलाई लेखकीय स्वरुपमा पठाउनु होला। लेख्न मन छ तर लेखाईको अंग पुगेन कि जस्तो लागेमा पनि नहिच्किचाउनु होला, लेखेर पठाउनु होला, राम्रो सम्पादन गरी प्रकाशनयोग्य हामी बनाई दिनेछौं।

त्यसैले आफ्ना लेख, रचना, अनुभव, पीडा, वेदना तथा नियात्रासँग सम्बन्धित विचारहरु नयाँ विमर्शको इमेलमा पठाउन सक्नु हुनेछ। त्योसँगै आफ्नो व्यक्तिगत तस्वीर तथा सान्दर्भिक तस्वीरहरु पठाउनु भएमा उचित स्थान दिने नै छौं। यसरी सामग्रीहरु पठाउँदा अर्को कुनै सञ्चारमाध्यमलाई पठाई सकेको सामग्री भने नपठाउनु होला।

सामग्री पठाउन यो इमेलमा पठाउन सक्नु हुनेछ।

इमेल nayabimarsha@gmail.com

परराष्ट्रमन्त्री खनाललाई बुझाइयो १७ बुँदे सुझाव

अमेरिका/ गैरआवासीय नेपाली संघ राष्ट्रिय समन्वय परिषद् (एनआरएनए एनसीसी) अमेरिकाले परराष्ट्रमन्त्री शिशिर खनाललाई १७ बुँदे सुझाव बुझाएको छ।

संयुक्त राष्ट्र संघको ८१ औं महासभामा भाग लिन न्यूयोर्कमा रहेका मन्त्री खनाललाई एनसीसी अध्यक्ष सतेन्द्र साह नेतृत्वको टोलीले उक्त सुझाव बुझाएको हो। त्यसमा गैरआवासीय नेपालीका समस्या, हकहित तथा नेपालको विकासमा डायस्पोराको सहभागितासम्बन्धी सुझाव बुझाइएको हो।

भोटेकोशी तथा रसुवा बाढीपछिको राहत र पुनर्निर्माणमा सरकारसँग गरिएको सहकार्यको स्मरण गराउँदै बुझाइएको उक्त ज्ञापनपत्रमा गैरआवासीय नेपाली ऐन, २०८३ को मस्यौदा परिमार्जन, एनआरएन नागरिकताको व्यावहारिक कार्यान्वयन, लगानी सुरक्षा र बिदेशबाट मताधिकारको व्यवस्था गर्न पनि जोड दिइएको बताइएको छ।

सुझावपत्रमा गैरआवासीय नेपाली ऐनलाई अन्तिम रूप दिन परराष्ट्र मन्त्रालय र एनआरएनएको संयुक्त प्राविधिक कार्यदल गठन गर्नुपर्ने र एनआरएन नागरिकताको व्यावहारिक प्रयोगका लागि मालपोत, अध्यागमन, वैदेशिक मुद्रा तथा धितोपत्रसम्बन्धी कानूनहरूमा अविलम्ब संशोधन वा बाध्यात्मक तालिका जारी गर्न माग गरिएको छ। यसैगरी विदेशस्थित नेपाली कूटनीतिक नियोगहरूबाटै गैरआवासीय नेपाली नागरिकताको आवेदन संकलन र अनलाइन परिचयपत्र वितरणको व्यवस्था मिलाउन तथा ऐन बन्नुअघि खरिद गरिएका सम्पत्तिको नियमितीकरण, वार्षिक २५ मिलियन (२ करोड ५० लाख) रुपियाँसम्मको पारिवारिक विप्रेषण (रेमिट्यान्स) लाई करमुक्त गर्न, पूँजी तथा लाभांशको सहज फिर्ता र १० वर्षको निःशुल्क मल्टिपल एन्ट्री भिसाको सुविधा कायम राख्न आग्रह गरिएको छ।

यसैगरी लोकतान्त्रिक सहभागिता र लगानी प्रवर्द्धनका क्षेत्रमा सर्वोच्च अदालतको आदेशबमोजिम विदेशमा रहेका नेपालीहरूका लागि नियोग वा प्रविधिमार्फत मतदानको व्यवस्था मिलाउन र सेकेन्डरी शेयर बजारमा एनआरएनको पहुँचका लागि नेपाल राष्ट्र बैंक तथा नेपाल धितोपत्र बोर्ड (सेबोन) द्वारा निर्देशिका जारी गर्दै 'डायस्पोरा बन्ड' र 'मातृभूमि कोष' सञ्चालन गर्न भनिएको छ। लगानीकर्ताको सहजीकरणका लागि परराष्ट्र मन्त्रालय, लगानी बोर्ड र उद्योग विभागका प्रतिनिधि रहेको संयुक्त 'एकल सेवा एवं गुनासो सम्बोधन डेस्क' स्थापना गर्न तथा ऐन पारित हुनुअघि नै कार्यकारी निर्णयमार्फत 'डायस्पोरा विज्ञ सञ्जाल' र 'ज्ञान बैंक' सञ्चालनमा ल्याउन पनि माग गरिएको छ।

कन्सुलर सेवा तथा विदेशमा रहेका नेपालीको सुरक्षा सम्बन्धमा टोकियो, क्यानबेरा, दुबई, दोहा, क्वालालम्पुर र लिस्बनजस्ता उच्च माग भएका नियोगहरूमा पर्याप्त कर्मचारी थप्न वा बन्द हुने नियोगका दरबन्दी स्थानान्तरण गर्न सुझाइएको छ। सान फ्रान्सिस्कोजस्ता महावाणिज्य दूतावास बन्द हुँदा सेवाग्राही ठगिने जोखिम बढेकाले मानार्थ वाणिज्यदूत र मोबाइल क्याम्पमार्फत निरन्तरता दिन, कन्सुलर सेवा पूर्ण रूपमा डिजिटलाइज गर्न, खाडी र द्वन्द्वग्रस्त क्षेत्रका लागि स्थायी आपत्कालीन उद्धार टोली र २४/७ हटलाइन गठन गर्न, तथा युरोप र खाडीमा अप्ठ्यारोमा परेका श्रमिक एवं विद्यार्थीका लागि नियोगहरूमा कानूनी सहायता कोष स्थापना गर्न जोड दिइएको छ।

दीर्घकालीन सहकार्यका लागि परराष्ट्र मन्त्रालयअन्तर्गत छुट्टै कर्मचारीसहितको 'डायस्पोरा समन्वय केन्द्र' स्थापना गर्न, विदेशमा रहेका नेपालीहरूको सीप र पूँजीको अद्यावधिक विवरण राख्न राष्ट्रिय अध्ययन र सहमतिमा आधारित रजिस्ट्री तयार गर्न, तथा दोस्रो र तेस्रो पुस्ताका नेपाली बालबालिकालाई मातृभूमिसँग जोड्न नेपाली भाषा कक्षा, र खुला विश्वविद्यालयको पहुँच विस्तार गर्न माग गरिएको छ।

एनआरएनए अमेरिकाले डायस्पोरा समन्वय केन्द्रको स्थापना, एनआरएन ऐनका लागि संयुक्त कार्यदल गठन र नियमित समीक्षा बैठक तत्काल शुरु गर्न आग्रह गर्दै पुनर्निर्माण, लगानी प्रवर्द्धन र संकट व्यवस्थापनमा सरकारलाई पूर्ण सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको छ। एनआरएनए एनसीसी अमेरिकाका प्रमुख संरक्षक सुनील साहको संयोजकत्वमा गठित टोलीले सुझाव पत्रको मस्यौदा तयार गरेको थियो।

सुझावपत्र ग्रहण गरेपछि परराष्ट्रमन्त्री खनालले डायस्पोरालाई नेपालको आर्थिक रूपान्तरणका लागि महत्त्वपूर्ण साझेदारको रूपमा उपयोग गर्ने सरकारको नीति र प्राथमिकताबारे जानकारी गराए। नेपाली डायस्पोराको ज्ञान, सीप, पुँजी, प्रविधि तथा सम्पर्क सञ्जाललाई नेपालको आर्थिक विकास र रूपान्तरणमा उपयोग गर्ने विषयमा सरकारको दृष्टिकोण प्रस्तुत गरेका थिए।

मन्त्री खनालले नेपाल र नेपाली डायस्पोराबीचको सम्बन्धलाई थप सुदृढ गर्दै नेपालको आर्थिक रूपान्तरणमा डायस्पोराको योगदानलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने सरकारको प्राथमिकता रहेको बताए।

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित
साप्ताहिक
नयाँ विमर्श
Naya Bimarsha Weekly

बजारमा घरेलु मदिराले स्वास्थ्यमा समस्या !

रुषा थापा

घरेलु मदिरा उत्पादन र बेचबिखन कानूनी रुपमा पूर्ण रुपमा प्रतिबन्ध छ। बजारमा घरेलु मदिरा उत्पादन र बेचबिखन खुलेआम भइरहेको छ। स्वास्थ्यलाई गम्भीर असर पुऱ्याउने केमिकल वा वस्तु मिलाएर ती मदिरा उत्पादन गर्ने गरिएको छ। घरलु मदिरा पशुको हड्डी, पुराना जुत्ता-मोजा, कुहिएका चामल, युरिया मललगायत मिसाएर उत्पादन गर्ने गरिन्छ।

व्यापारीहरु चामल र कोदोको रक्सी भन्दै सर्वसाधारणलाई बेच्छन्। यस्ता मदिराको सेवनबाट मानवीय शरीरका संवेदनशील अंगहरुका गम्भीर हानी पुऱ्याउँछ। कलेजो, फोक्सो, किड्नी, मुटुसम्म ड्यामेज (फेल) हुने गर्छ। व्यापारीहरुले आफ्नो स्वार्थका निम्ति सर्वसाधारणको स्वास्थ्यमाथि गम्भीर खेलबाड गरिरहेका छन्। दुर्भाग्य, सरकारलाई भने केही मतलब छैन। घरेलु मदिरा नियन्त्रणमा राज्य उदासीन छ।

न त घरेलु मदिरा कहाँ, कसरी

उत्पादन हुन्छ भनेर खोजतलास नै गरिन्छ न त त्यस्ता मदिरा नष्ट गरेर उत्पादन र बेचबिखनमा संलग्नलाई कारबाही गरिन्छ। नेपालीजनको महान् चाड बडा दशैं नजिकिएको छ। दशैंमा मदिराको अत्यधिक खपत हुने गर्दछ। दशैं नजिकिएसँगै बजारमा घरेलु मदिरा बेचबिखन हुने पसलहरुमा भीडभाड बढ्न थालेको छ। बिहानैदेखि रातिसम्म मानिसहरुको लाम रहन्छ।

त्यसतर्फ राज्यका निकायहरुको भने आँखा जाँदैन। केही दिनयता प्रहरीले घरेलु मदिरा नष्ट पनि गर्न थालेको छ। प्रहरी आफैं स्वीकार्छ कि घरेलु मदिराले स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्छ तर घरेलु मदिरा चाडबाडमा मात्र सेवन हुँदैन, वर्षौंभरि हुन्छ। अनि चाडपर्वमा मात्र नियन्त्रण गरेर हुन्छ ? कि त वर्षौंभरि अनुगमन गरेर कारबाही गर्नुपऱ्यो, होइन भने नौटंकी बन्द गर्नुपऱ्यो।

केही वर्षयता हरेकजसो क्षेत्र मन्दीमा छ। विशेषगरी घरजग्गा, गाडी, शेयरमा लगानी गरेका र सहकारीमा निक्षेप जम्मा गरेकाहरु चुर्लम्मै भएका छन्। उनीहरु निकै तनावमा छन्। परिवार लथालिंग बनेको छ। अनि पीडा भुलाउन उनीहरु मदिराको सहारा लिन्छन्। भट्टी पसलहरु बिहान ३ बजेदेखि राति ११ बजेसम्म खुल्छन्। अनि मानिसहरु घर नै नगई भट्टी पसलमा दिनरात मदिरा सेवन गरेर बस्छन् र बाँकी सम्पत्तिसमेत सिध्याउँछन्।

मदिरा सेवन गरेर आपराधिक घटना घटाउने क्रम पनि बढ्दो छ। तनावमा मदिरा सेवन गरिन्छ अनि होश गुमाएर श्रीमती, बालबच्चा वा कसैको हत्या गर्ने वा आफैं आत्महत्या गर्नेहरु बढिरहेका छन्। पुरुषमात्र होइन, आजकल महिलाहरुले पनि त्यतिकै मदिरा सेवन गर्छन्। मदिरा सेवन गरेर सडकमै सुतिरहेको अवस्थामा थुप्रै युवा-युवती, महिला-पुरुषहरु भेटिन्छन्। उनीहरुलाई जाँडरक्सी केबाट बनाइएको हुन्छ ? मतलब हुँदैन, खान पाए पुग्छ। अनि व्यापारीहरुले आफ्नो स्वार्थका निम्ति अनेकौं केमिकल वा बस्तु मिसाएर बनाएको मदिरा सेवनबाट उनीहरु दीर्घकालीन रोगको सिकार हुन पुग्छन्।

घरव्यवहार, व्यापार-व्यवसाय बिग्रिएको अवस्थामा झनै ठूलो संकट आइलाग्छ। कलेजो, फोक्सो, किड्नी काम नलाग्ने अवस्थामा पुग्छ अनि उपचार गर्न गोजी रित्तो हुन्छ। अन्तिममा कुनै विकल्प नभएपछि उपचारका निम्ति गुहार माग्दै सडकमा आइपुग्छन्। बाटोमा यस्ता व्यक्ति पाइलैपिच्छे भेटिन्छन्- जो मिर्गौला फेल भएर उपचार खर्च जुटाउन माग्दै हिँडिरहेका हुन्छन्।

मदिराका कारण लाखौंको जीवन तहसनहस हुन पुगेको छ। एउटा पीडा मेटाउन खाएको रक्सीले सयौं पीडा थपिदिन्छ तर त्यो कुरा थाहा पाउनुञ्जेल निकै ढिलो भइसक्छ। शरीर, परिवारले साथ छोडिसकेको हुन्छ, धनसम्पत्ति पनि केही बाँकी हुँदैन। अन्तिममा तड्पिएर मर्नुबाहेक विकल्प नै रहँदैन। राज्य नागरिकको अभिभावक हो। नागरिकलाई सही बाटो देखाउनु, उनीहरुको जीवन र धनसम्पत्तिको सुरक्षा गर्नु राज्यको कर्तव्य र दायित्व हो।

विडम्बना, सरकार आफ्नो धर्म निर्वाहमा चुक्दा सीमित व्यापारीहरुको लाभका निम्ति वर्षेनी हजारौं सर्वसाधारणले अनाहकमा ज्यान गुमाइरहेका छन्। आफ्नो धनसम्पत्ति गुमाएका छन्। यसतर्फ सरकारको ध्यान कहिले जाने ? कि जनता सबै मरेपछि मात्र राज्यको आँखा खुल्छ ? सरकारले अब कि त घरेलु मदिरा उत्पादन र बेचबिखनमा संलग्नलाई कडा कारबाही गर्नुपर्छ, होइन भने जनतालाई आफ्नो सुरक्षा आफैं गर भन्नुपर्छ।

नागरिकको सुरक्षा गर्न नसक्ने राज्य के काम ! कानूनले सार्वजनिक स्थल, सरकारी कार्यालय वा विद्यालय आसपास सूर्तीजन्य पदार्थ तथा मदिरा बेचबिखनमा पनि पूर्ण रुपमा रोक लगाएको छ। बजारमा अनुगमन हेर्ने हो भने अधिकांश भट्टी पसल र सूर्तीजन्य पदार्थको बेचबिखन विद्यालय, मठमन्दिर, सरकारी कार्यालय र सार्वजनिक स्थल वरपर नै भइरहेको पाइन्छ। विद्यालय छेउमै मदिरा वा सूर्तीजन्य पदार्थ बेचबिखन हुँदा विद्यार्थी, बालबालिकाहरु कुलतमा फसिरहेका छन्।

यता, सरकारी कर्मचारीहरु त ड्युटी समयमै चुरोट, खैनी, पराग खाइरहेको भेटिन्छन्। कतिपय कर्मचारीलाई कार्यालय आउँदा राति खाएकै मदिराले छोडेको हुँदैन। अनि राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरु नै यस्तो भएपछि

सर्वसाधारणको अवस्था त कस्तो होला ? चाडबाड नजिकिएसँगै जुवातास, लंगुरगुजा खेल्न-खेलाउने क्रम बढेको छ। प्रहरी चौकीनजिकै यस्ता गतिविधि भइरहँदासमेत कारबाही भएको पाईंदैन। भक्तपुरको सल्लाघारी तीनकुने यातायात कार्यालयअगाडिको पिपलबोटमा असोज १ गतेदेखि जुवातास, लंगुरगुजा खेल्न खेलाउन थालिएको छ। सो ठाउँभन्दा दुई मिनेटको दुरीमा प्रहरी चौकी छ।

यद्यपि, कारबाही भएको पाईंदैन, यसले प्रहरीकै मिलेमतोमा यस्ता गतिविधि भइरहेकोमा शंका छैन। एकछिनको रमाइलोका लागि मानिसहरु जुवातास, लंगुरगुजा खेल्छन् अनि लाखौं रकम हारेपछि परिवारमा तनाव उत्पन्न हुन्छ। चाडबाड मनाउने पैसा जुवा खेल्न सकिएपछि परिवारमा झैझगडा हुन्छ अनि काटमारसम्मको अवस्था निम्तिन्छ। घटना घटेपछि अनुसन्धान र कारबाही गर्नुभन्दा पनि घटना घट्नै नदिनु राज्यको जिम्मेवारी हो।

दुर्भाग्य, राज्यका निकायहरु लोभलालचमा बिक्दा चाडबाडमा कसैको परिवार शोकमा डुब्छन् त कोहीको तनावमा। सरकार कानून बनाउँछ तर कार्यान्वयन गर्नतर्फ अग्रसर हुँदैन। गृहमन्त्री सुधन गुरुङ रातिसमेत नसुतेर काम गरेको दाबी गर्छन्। बजारको अवस्था यस्तो दयनीय छ अनि उनी के काम गरिरहेका छन् ?

आफ्नो स्वार्थका निम्ति सर्वसाधारणको ज्यानमाथि खेलबाड गर्ने व्यापारीहरुमाथि कडा कारबाही होस्। जुवातास खेल्न खेलाउने र कारबाही नगर्ने प्रहरीमाथि पनि कारबाही हुनुपर्छ। यो काम गृहमन्त्रीको हो यदि उनले आफ्नो जिम्मेवारी निर्वाह गर्न नसक्ने हो भने मार्ग प्रशस्त गर्नुपऱ्यो।

सुन चाँदीका गहनाका लागि
हामीलाई सम्झिनु होस्
विवाह, पास्नी लगायतका कुनै पनि खालो मांगलिक कार्यका लागि चाहिँने गरगहनाका लागि हामीलाई सम्झिनु होस्।
तपाईंहरुको सेवामा हामी तयार छौं, काठमाडौंको मुटु मैतीदेवी चोक, काठमाडौंमा।
सुन, चाँदी तथा हिराका तयारी गहनाहरुका अतिरिक्त तपाईंहरुको चाहना, डिजाइन अनुसारका गहना बनाउनका लागि हामी सेवामा हाजिर छौं।

न्यु बुद्ध गहना गृह
मैतीदेवीचोक (श्रेष्ठ टेलरिङसँग), काठमाडौं
फोन नं.०१४५३४७५५, ९८१३६५२९१८

Considering studying or working aboard?
Come to Joy International Language Institute
for all levels of
English and Spanish Language Classes
including IELTS, PTE, TOEFL
Improve your conversation skills
speaking with a native speaker.
Gatthaghar Road (on the way to Global Pathsala School Junior Block)
Contact the Office :
974 597 9010
joylanguageinstitute@gmail.com

पितृ तर्पण :...

सम्झनु महत्वपूर्ण छ। जीवित आमाबुवा वृद्ध अवस्थामा हुँदा उनीहरुको सेवा नगर्नु र वर्षमा एक दिन ठूलो श्राद्ध गर्नु मात्र पितृऋण पूरा भएको अर्थमा लिन सकिँदैन।

पितृ तर्पणको व्यापक आध्यात्मिक अर्थ जीवित सम्बन्धको सम्मानसँग पनि जोडिन्छ।

श्राद्ध प्रदर्शन होइन, श्रद्धा हो

श्राद्धको मूल भाव नै श्रद्धासँग सम्बन्धित छ। त्यसैले बाहिरी प्रदर्शनभन्दा भित्री भावलाई महत्व दिइन्छ। ठूलो खर्च, भव्य भोज वा सामाजिक प्रदर्शनभन्दा श्रद्धा, स्मृति र कृतज्ञता पितृकर्मको केन्द्रमा हुनुपर्छ।

श्राद्धलाई सामाजिक प्रतिस्पर्धा बनाउनु यसको मूल भावनासँग मेल खाँदैन।

आफ्नो क्षमता, कुलाचार र परम्पराअनुसार श्रद्धापूर्वक गरिने कर्म नै यसको सार हो।

पितृकर्ममा धनभन्दा भावना ठूलो हुन्छ।

भोजभन्दा स्मृति ठूलो हुन्छ।

प्रदर्शनभन्दा श्रद्धा ठूलो हुन्छ।

र कर्मकाण्डभन्दा कृतज्ञता गहिरो हुन्छ।

पितृ तर्पणको आधुनिक अर्थ

पितृ तर्पणलाई केवल मृत्यु र शोकसँग जोडेर हेर्दा यसको अर्थ अधुरो हुन्छ।

यो जीवित पुस्तालाई आफ्ना जरासँग जोड्ने संस्कार हो।

मानिसले तर्पण गर्दा एक क्षण आफ्नो अहंकारबाट बाहिर निस्कन्छ। उसले स्वीकार गर्छ कि "म एक्लै बनेको होइन।"

उसको शरीर अघिल्लो पुस्ताबाट आएको छ। उसको भाषा, संस्कृति, संस्कार, पारिवारिक स्मृति र सामाजिक पहिचान पनि अघिल्ला पुस्तासँग जोडिएको छ।

त्यसैले जलको एउटा अञ्जली केवल जल होइन–कृतज्ञताको प्रतीक बन्न पुग्छ।

मृत्युले मानिसको शरीरलाई संसारबाट अलग गर्छ। उसको नाम, कर्म, बोली, सन्तान र उसले छोडेको संस्कार परिवारको स्मृतिमा रहिरहन्छ।

श्राद्ध र तर्पण त्यही स्मृतिलाई धार्मिक भाषामा अभिव्यक्त गर्ने माध्यम हो।

जलको एउटा अञ्जली हातबाट बगाउँदा समय पनि बगिरहेको हुन्छ। त्यो क्षण मानिसले आफ्नो विगतलाई सम्झन्छ।

"तपाईंहरु नभएको भए म हुने थिइनँ।"

सायद यही एउटा वाक्यभित्र पितृ तर्पणको सम्पूर्ण दर्शन अटाउन सक्छ।

अतीतबाट भविष्यतर्फ

पितृ तर्पण केवल मृतकका लागि गरिएको कर्म होइन; जीवितका लागि पनि आत्मबोध हो।

यसले मानिसलाई आफ्नो सीमित वर्तमानबाट बाहिर निकालेर समयको लामो यात्रासँग जोड्छ।

"म कहाँबाट आएँ ?" भन्ने प्रश्न उठाउँछ।

त्यसपछि अर्को प्रश्न जन्मिन्छ कि "मपछि आउने पुस्तालाई म के छोडेर जाँदैछु ?" यहीँबाट पितृकर्मको अर्को पक्ष शुरु हुन्छ – भावी पुस्ताप्रतिको दायित्व।

हामीले पूर्वजबाट प्राप्त गरेको संस्कार जोगाउने हो भने भावी पुस्तालाई पनि केही हस्तान्तरण गर्नुपर्छ।

घर, सम्पत्ति वा नाम मात्र होइन; सत्य, करुणा, ज्ञान, संस्कृति, भाषा, संस्कार र मानवता पनि हस्तान्तरण गर्नुपर्ने सम्पदा हुन्।

त्यसैले पितृ तर्पणको अर्थ केवल पछाडि फर्केर हेर्नु होइन; अगाडि हेर्नु पनि हो। पूर्वजको स्मरण गर्दै वर्तमान पुस्ताले आफ्नो जीवनलाई जिम्मेवार बनाउने संकल्प गर्नु नै पितृकर्मको आधुनिक अर्थ हुन सक्छ।

सोह्रश्राद्ध : दशैंअघि आत्मस्मरण

वैदिक पितृयज्ञदेखि स्मृतिग्रन्थका तर्पणविधि, महाभारतका श्राद्ध प्रसंग, पुराणका आख्यान र आजको सोह्रश्राद्धसम्म आइपुग्दा एउटा साझा सूत्र देखिन्छ –

पूर्वजको स्मरण, श्रद्धा र कृतज्ञता। नेपाली सनातन जीवनपद्धतिमा सोह्रश्राद्धको अर्को सांस्कृतिक अर्थ पनि छ। यो दशैंजस्तो ठूलो उत्सवको पूर्वसन्ध्यामा आउने आत्मस्मरणको समय हो। मानिस पहिले आफ्नो जरा सम्झन्छ, अनि उत्सवमा प्रवेश गर्छ। पहिले पितृलाई सम्झिन्छ, अनि विजयादशमीको टीका लगाउँछ। पहिले अतीतप्रति कृतज्ञ हुन्छ, अनि भविष्यतर्फ पाइला चाल्छ।

यस अर्थमा पितृपक्ष केवल एउटा धार्मिक अवधि होइन; यो जीवनको गति रोकिएर आफ्नो मूलतर्फ फर्कने समय पनि हो।

नदीबाट अन्तःकरणसम्म

नदी किनारमा उभिएको गीतादेवीको हातबाट बगेको पानी पनि अन्ततः त्यही भावको एउटा दृश्य हो। पानी नदीमा मिसिन्छ। नदी समुद्रतर्फ जान्छ। जलको आफ्नै यात्रा हुन्छ। तर्पण गर्ने व्यक्तिको मनमा अर्को यात्रा शुरु हुन्छ कि आफ्नो विगततर्फ।

त्यहाँ पिता भेटिन्छन्। माता भेटिन्छिन्। बाजे-बज्यै भेटिन्छन्। परबाजे-परबज्यैका नाम सम्झिन्छन्। कहिलेकाहीँ नामसमेत थाहा नभएका पूर्वजको स्मृति आउँछ। अनि मानिसले महसुस गर्छ कि उसको जीवन केवल उसको आफ्नै कथा होइन। ऊ एउटा लामो कथाको निरन्तरता हो। उसको आज हिजोको परिणाम हो। उसको आजको कर्म भोलिको अतीत बन्नेछ। पितृ तर्पणको यही अनुभूति हो। जल हातबाट पृथ्वीमा झर्छ, तर श्रद्धा हृदयमा बस्छ। मन्त्र मुखबाट उच्चारण हुन्छ, तर अर्थ जीवनमा प्रतिध्वनित हुन्छ। कुश हातमा हुन्छ, तिल जलमा हुन्छ, तर मूलमा हुन्छ–कृतज्ञता।

पितृ स्मरणको अन्तिम सन्देश

पितृलाई सम्झनु भनेको केवल मृत्युलाई सम्झनु होइन। जीवित आमाबुवाको सम्मान गर्नु पनि हो। परिवारको इतिहास जोगाउनु पनि हो। आफ्नो भाषा र संस्कारलाई अर्को पुस्तासम्म पुऱ्याउनु पनि हो। दुःखमा साथ दिनु पनि हो। असहायलाई भोजन गराउनु पनि हो। प्रकृतिको संरक्षण गर्नु पनि हो। समाजप्रति जिम्मेवार बन्नु पनि हो। यी सबै कृतज्ञताको व्यापक अभिव्यक्ति बन्न सक्छन्।

शास्त्रीय परम्परामा पितृलाई समर्पित भाव व्यक्त गर्ने मन्त्रहरुमा पनि यही श्रद्धा झल्किन्छ –

ॐ ये पितरः सोम्यासो,निष्वात्ताः पितृमन्तः।
तेभ्यो नमः स्वधा।

विभिन्न वैदिक शाखा र कर्मकाण्डीय परम्परामा मन्त्रपाठमा पाठभेद हुन सक्छ। त्यसैले वास्तविक अनुष्ठानमा आफ्नो परम्परागत पाठ र आचार्यको निर्देशनलाई आधार मान्नु उचित हुन्छ।

अन्ततः पितृ तर्पणले मानिसलाई एउटा सरल तर गहिरो सत्य सम्झाउँछ कि कुनै पनि जीवन एक्लो जीवन होइन।

हामीभन्दा अगाडि असंख्य जीवन थिए। उनीहरुले बनाएको बाटो हुँदै हामी यहाँ आइपुगेका छौं। हामीपछि पनि अर्को पुस्ता आउनेछ।

हाम्रो वर्तमान अतीतको परिणाम हो र हाम्रो आजको कर्म भविष्यको अतीत बन्नेछ। यसैले पितृपक्ष केवल विगत सम्झने समय होइन; वर्तमानलाई जिम्मेवार बनाउने समय पनि हो।

महालया अमावस्याको साँझ पितृ विसर्जनसँगै एउटा धार्मिक अवधि समाप्त हुनेछ। नदी किनारमा अर्पण गरिएको अन्तिम अञ्जली पनि बग्नेछ तर त्यस अञ्जलीसँग जोडिएको स्मृति सकिने छैन। पितृ तर्पणको वास्तविक यात्रा नदीबाट शुरु भएर मानिसको अन्तःकरणमा पुग्छ।

पूर्वजको स्मरणबाट शुरु भएको यो संस्कार अन्ततः वर्तमान पुस्ताको चरित्रमा आएर पूर्ण हुन्छ। त्यसैले पितृ तर्पणको अन्तिम अर्थ कुनै ठूलो कर्मकाण्डमा होइन, एउटा सरल भावमा भेटिन्छ –

"जसबाट जीवन प्राप्त भयो, जसबाट संस्कार प्राप्त भयो, जसले हामीलाई यहाँसम्म ल्यायो र जसको निरन्तरतामा हाम्रो अस्तित्व छ – ती सबै ज्ञात-अज्ञात पितृप्रति श्रद्धा र कृतज्ञता।"

अन्त्यमा पितृप्रति श्रद्धा व्यक्त गर्दै–

ॐ पितृभ्यः स्वधा नमः।
ॐ सर्वे पितरः तृप्यन्तु।
श्रद्धया दीयतां तर्पणम्।
कृतज्ञतया स्मर्यन्तां पितरः।
ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥

(झा नेपाल पत्रकार महासंघ, रौतहटका पूर्व अध्यक्ष हुनुहुन्छ)

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित

साप्ताहिक

नयाँ विमर्श

Naya Bimarsha Weekly

सानो देशको...

सानो मुलुकले ठूलो शक्तिसँग प्रतिस्पर्धा गरेर आफ्नो प्रभाव देखाउन नसक्ला, तर उसले संसारका साझा समस्यामध्ये आफूले भोगिरहेको एउटा सत्यलाई इमानदारीपूर्वक प्रस्तुत गर्न सक्छ। नेपालले त्यही गर्न सक्छ। संसारलाई युद्धका कथा सुनाउने शक्तिशाली मुलुकहरूका बीच नेपालले हिमालको कथा सुनाउन सक्छ। ठूला अर्थतन्त्रहरूले विकासको कुरा गरिरहँदा नेपालले विकाससँगै प्रकृतिको मूल्य पनि सम्झाउन सक्छ। यही नै नेपालको कूटनीतिक शक्ति बन्न सक्छ।

बालेनको महासभा सहभागिताको चर्चा अर्को कारणले पनि भयो। प्रधानमन्त्रीको विदेश भ्रमणलाई सामान्यतया राज्यको शक्ति, औपचारिकता र ठूलो प्रतिनिधिमण्डलसँग जोडेर हेर्ने हाम्रो पुरानो संस्कार छ। उच्च पदमा रहेको व्यक्तिसँग धेरै मानिस जानु नै प्रभावशाली भ्रमण हो भन्ने मानसिकता पनि हामीकहाँ कम छैन। भ्रमणमा सरकारी अधिकारी, राजनीतिक व्यक्ति, निजी सहयोगी र परिवारका सदस्यसम्म जोडिँदा त्यसको आकार बढ्दै जान्छ। विदेश भ्रमणको प्रभाव टोलीको आकारले निर्धारण गर्दैन।

एउटा व्यक्तिले विश्वमञ्चमा उठाएको एउटा सही प्रश्न कहिलेकाहीँ दर्जनौँ मानिसले गरेको औपचारिक उपस्थितिभन्दा प्रभावशाली हुन सक्छ। यस पटक देखिएको फरकपन यही हो। प्रधानमन्त्रीसँगको यात्रामा अनावश्यक भीड देखिएन। परिवारलाई सरकारी भ्रमणको हिस्सा बनाउने पुरानो अभ्यासबाट पनि दूरी राखियो। पत्नी वा छोरीलाई समेत साथमा नलैजानु आफैँमा कुनै ठूलो राजनीतिक उपलब्धि होइन, तर राज्यको काम र व्यक्तिगत यात्राबीच सीमा छुट्याउने एउटा संकेत भने हुन सक्छ। सार्वजनिक पदमा बसेको व्यक्तिले राज्यको स्रोत र सुविधालाई व्यक्तिगत सुविधा विस्तार गर्ने माध्यम नबनाउने संस्कार विकास गर्न सके त्यसको सकारात्मक प्रभाव प्रशासनको तल्लो तहसम्म पनि पुग्न सक्छ।

त्यसैगरी तामझामको कमीलाई पनि त्यही कोणबाट बुझ्नुपर्छ। प्रधानमन्त्री विदेश जाँदा विमानस्थलमा देखिने भीड, औपचारिक बिदाइ, स्वागत, फोटो र प्रचारले भ्रमणको उपलब्धि बढाउँदैन। अन्ततः जनताले सोध्ने प्रश्न एउटै हुन्छ कि त्यो भ्रमणबाट देशले के पायो ? यदि विश्वमञ्चमा देशको एउटा महत्वपूर्ण समस्या स्थापित गर्न सकियो, नयाँ सम्बन्ध निर्माण गर्न सकियो र त्यसलाई व्यवहारमा परिणत गर्न सकियो भने सानो टोलीको भ्रमण पनि ठूलो उपलब्धि बन्न सक्छ। उल्टो, ठूलो टोली गएर पनि परिणाम नआए त्यसको औचित्य खोज्न गाह्रो हुन्छ।

बालेनको भाषण संयुक्त राष्ट्रसंघका अन्य नेताका सम्बोधनको तुलनामा ठूलो संख्यामा हेरिनु पनि यसै सन्दर्भमा रोचक छ। यसलाई नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय प्रभाव रातारात बढेको प्रमाणका रूपमा बुझ्नु भने उचित हुँदैन। डिजिटल संसारमा कुनै व्यक्तिको भाषण कति हेरियो भन्ने कुरा उसको देशको शक्ति मात्रले निर्धारण गर्दैन। वक्ताको शैली, उठाइएको विषय, समयसन्दर्भ र मानिसको चासो पनि त्यसमा जोडिन्छ। नेपालजस्तो मुलुकका प्रधानमन्त्रीले विश्वका दर्शकको उल्लेखनीय ध्यान तान्न सफल हुनु भने प्रचारभन्दा परको एउटा अवसर हो। यसले नेपालले आफ्ना विषयलाई नयाँ भाषामा संसारसामु राख्न सक्ने सम्भावना देखाउँछ।

अब महत्वपूर्ण प्रश्न भने भाषणपछि शुरु हुन्छ। संयुक्त राष्ट्रसंघमा बोलेर फर्कनु अन्तिम उपलब्धि होइन। बरु त्यहाँ उठाइएको विषयलाई देशभित्रको नीतिमा कसरी उतारिन्छ भन्ने नै वास्तविक परीक्षा हो। जलवायु परिवर्तनको कुरा अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चमा गरिरहँदा नेपालभित्र नदीकिनारमा अव्यवस्थित निर्माण गर्ने, जोखिमयुक्त बस्ती बढाउने, वातावरणीय मूल्यांकनलाई औपचारिकतामा सीमित गर्ने र विपद् आएपछि मात्र उद्धार खोज्ने प्रवृत्तिलाई परिवर्तन गर्न सक्नुपर्छ। विश्वसँग सहयोग माग्दै गर्दा आफ्नै घरभित्र तयारी कमजोर राखियो भने अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चको भाषणले मात्र समस्या समाधान गर्दैन।

नेपालले अब जलवायुको विषयलाई केवल विदेशी सहायता माग्ने विषयका रूपमा पनि हेर्नु हुँदैन। यो विकासको ढाँचा परिवर्तन गर्ने अवसर हो। हिमाल, पानी, जंगल, कृषि, पर्यटन र मानव बस्तीलाई एउटै वातावरणीय दृष्टिकोणबाट हेर्नुपर्ने समय आएको छ। विपद् आएपछि राहत बाँड्नुको सट्टा विपद् आउनुअघि जोखिम घटाउने काममा राज्यको प्राथमिकता हुनुपर्छ। यस्तो परिवर्तन भयो भने बालेनले महासभामा उठाएको विषय भाषणको विषय मात्र रहने छैन, नेपालको राष्ट्रिय नीतिको विषय बन्नेछ।

प्रधानमन्त्रीको यो अन्तर्राष्ट्रिय यात्राले एउटा अर्को सम्भावना पनि देखाएको छ। नेपालले विश्वसँग कुरा गर्दा सधैँ सहयोग चाहिने गरिब मुलुकका रूपमा मात्र आफूलाई प्रस्तुत गर्न आवश्यक छैन। नेपालसँग संसारलाई दिन सक्ने कथा पनि छन्। हिमाल संरक्षण, जैविक विविधता, सामुदायिक वन, स्थानीय ज्ञान, प्राकृतिक विपद्सँग जुध्ने अनुभव र कठिन भूगोलमा बाँचिरहेका समुदायका अभ्यास विश्वका लागि पनि उपयोगी हुन सक्छन्। आफ्नो कमजोरी मात्र होइन, आफ्ना अनुभव र सम्भावनालाई समेत विश्वमञ्चमा राख्न सक्नु नै आत्मविश्वासी कूटनीति हो।

त्यसैले बालेनको महासभा यात्रा र त्यससँग जोडिएको सादगीलाई केवल 'अरुभन्दा फरक प्रधानमन्त्री' भन्ने प्रचारमा सीमित गर्नु हुँदैन। यसको वास्तविक अर्थ अझ ठूलो हुन सक्छ। कम तामझाम, कम व्यक्तिगत सुविधा र ठूलो विषयमा स्पष्ट आवाज–राज्य सञ्चालनमा पनि यही संस्कार स्थापित गर्न सकियो भने त्यसले अर्थ राख्छ। नेपालका लागि अहिले विश्वमञ्चमा ठूलो आवाज निकाल्नुभन्दा पनि सही आवाज निकाल्नु महत्वपूर्ण छ।

न्युयोर्कको महासभामा नेपालले संसार बदल्ने शक्ति लिएर बोलेको होइन। नेपालसँग त्यस्तो शक्ति छैन। संसार बदल्ने बहसमा आफ्नो ठाउँ खोज्ने अधिकार नेपालसँग अवश्य छ। हिमालमा देखिएको परिवर्तन, यहाँका नदीमा बढेको जोखिम र जलवायु संकटले निम्त्याएको असुरक्षाको कुरा नेपालले उठाउनु त्यसै अधिकारको प्रयोग हो। बालेनको भ्रमणको सबैभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष पनि यही हुन सक्छ कि देश ठूलो नभए पनि उठाएको प्रश्न ठूलो हुन सक्छ। कहिलेकाहीँ ठूलो संसारलाई एउटा सानो देशले नै आफ्नो भविष्यबारे सबैभन्दा गम्भीर प्रश्न सोध्न सक्छ।

महाधिवेशनको ...

सामान्य असन्तुष्टिको विषय मात्र होइन। लामो समय पार्टीको नेतृत्वमा रहेका देउवा र वर्तमान सभापति थापाबीचको राजनीतिक दूरी अहिले संगठन सञ्चालनको प्रश्नसँग जोडिएको छ। देउवा पक्षले असोज १६ गतेदेखि आफ्नो प्रक्रियालाई अघि बढाउने गरी कार्यतालिका सार्वजनिक गर्नु र त्यसलाई निर्वाचन आयोगमा बुझाउनु त्यसैको पछिल्लो अभिव्यक्ति हो।

निर्वाचन आयोगमा कार्यतालिका बुझाइएपछि अब विवादको अर्को पाटो पनि महत्वपूर्ण बनेको छ। आयोगले राजनीतिक दलका विषयमा कानूनी तथा संस्थागत प्रक्रियाअनुसार निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ। काँग्रेसको आधिकारिकता र नेतृत्वसम्बन्धी प्रश्न अदालतमा समेत विचाराधीन रहेको अवस्थामा आयोगमा प्रस्तुत गरिएको देउवा पक्षको कार्यतालिकाले आगामी दिनमा थप बहस निम्त्याउन सक्छ। यसले पार्टीभित्रको विवादलाई केवल नेताहरूको आपसी असहमति नराखी संस्थागत निर्णयको विषयसमेत बनाएको छ।

कार्यकर्तामा अन्योल

काँग्रेसको विवादको सबैभन्दा प्रत्यक्ष असर तल्लो तहका कार्यकर्तामा पर्न सक्ने देखिन्छ। केन्द्रमा दुई धार देखिँदा स्थानीय तहमा कुन प्रक्रियालाई पछ्याउने भन्ने प्रश्न उठ्न सक्छ। एउटै नाम, झण्डा र संगठन बोकेर फरक-फरक प्रक्रियाबाट प्रतिनिधि चयन हुने अवस्था बनेमा त्यसको असर पछि बन्ने संगठनात्मक संरचनामा पनि पर्न सक्छ।

राजनीतिक दलमा गुट हुनु नयाँ विषय होइन। विचार र नेतृत्वको विषयमा प्रतिस्पर्धा हुनु लोकतान्त्रिक अभ्यासकै हिस्सा हो। गुटबीचको प्रतिस्पर्धा पार्टीको साझा संस्थागत प्रक्रियाभन्दा बाहिर गएर समानान्तर संरचना निर्माण गर्ने अवस्थामा पुग्यो भने त्यसले पार्टीको आन्तरिक लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउनुको सट्टा कमजोर पार्न सक्छ। काँग्रेस अहिले त्यही जोखिमको नजिक पुगेको छ।

अझ महाधिवेशनको मुख्य उद्देश्य नयाँ नेतृत्व चयनसँगै पार्टीलाई आगामी राजनीतिक यात्राका लागि व्यवस्थित गर्नु हो। महाधिवेशन अघि नै वैधानिकता र आधिकारिकताको विवाद गहिरिँदा नेतृत्व चयनपछि पनि विवाद कायमै रहने सम्भावना रहन्छ। त्यसैले काँग्रेसका लागि महाधिवेशन सम्पन्न गर्नु मात्र पर्याप्त छैन, त्यसबाट आउने नेतृत्वलाई सबै पक्षले स्वीकार गर्ने वातावरण निर्माण गर्नु अझ महत्वपूर्ण हुनेछ।

अदालतको निर्णय निर्णायक

सर्वोच्च अदालतमा विचाराधीन रिटले काँग्रेसको विवादलाई कानूनी आयाम दिएको छ। राजनीतिक दलभित्रको नेतृत्व विवाद राजनीतिक सहमतिबाट टुंगिन नसकेपछि अदालतमा पुगेको अवस्थामा अब आउने कानूनी निष्कर्षले पनि काँग्रेसको आगामी बाटोमा प्रभाव पार्ने निश्चित छ। अदालतको अन्तिम निर्णय नआइसकेकै अवस्थामा दुवै पक्षले आफ्ना गतिविधि अघि बढाइरहेकाले अहिलेको परिस्थिति झन् संवेदनशील बनेको हो।

यस्तो अवस्थामा काँग्रेसका दुवै धारसँग दुईवटा विकल्प देखिन्छन्। यसमा आफ्नो प्रक्रियालाई बलपूर्वक अघि बढाउने वा विवादको राजनीतिक निकास खोज्ने। पहिलो बाटोले तत्काल आफ्नो पक्ष बलियो देखाउन सक्छ, तर त्यसले पार्टीभित्रको दूरी अझ बढाउन सक्छ। दोस्रो बाटो कठिन भए पनि काँग्रेसलाई एउटै राजनीतिक संस्थाका रूपमा जोगाउने सम्भावना त्यसमै बढी छ।

काँग्रेसले विगतमा पनि नेतृत्वका लागि ठूलाठूला आन्तरिक प्रतिस्पर्धा व्यहोरेको छ। अहिलेको विवादको विशेषता के हो भने नेतृत्वको प्रतिस्पर्धासँगै महाधिवेशनको वैधानिक प्रक्रिया नै दुईतर्फी देखिएको छ। त्यसैले यस पटकको महाधिवेशनबाट काँग्रेसले केवल नयाँ सभापति र पदाधिकारी पाउने वा नपाउनेभन्दा ठूलो प्रश्नको सामना गरिरहेको छ।

असोज १८ गतेको महाधिवेशन काँग्रेसको नियमित राजनीतिक कार्यक्रम भए पनि त्यसको वरिपरि बनेको परिस्थिति नियमित छैन। एकातिर थापा नेतृत्वको संरचना निर्धारित प्रक्रियाबाट महाधिवेशन सम्पन्न गर्ने तयारीमा छ, अर्कोतिर देउवा पक्षले आफ्नै कार्यतालिका अघि सारेर त्यसको वैकल्पिक दाबी प्रस्तुत गरिरहेको छ। त्यसमाथि सर्वोच्च अदालतमा विवाद विचाराधीन छ र निर्वाचन आयोगसमक्ष पनि नयाँ दाबी पुगेको छ। अब काँग्रेसका लागि वास्तविक चुनौती महाधिवेशन गर्नु मात्र होइन, महाधिवेशनपछि पनि काँग्रेसलाई एउटै संगठनका रूपमा कसरी कायम राख्ने भन्ने हुनेछ।

रास्वपामा ...

र छोटो समयमै किन छाडियो भन्ने विषयमा उठेका प्रश्न अझै पूर्ण रूपमा स्पष्ट भएका छैनन्।

जबरामाथिको कारबाहीलाई लिएर राजनीतिक वृत्तमा भने अनेक कोणबाट चर्चा भइरहेको छ। विशेषगरी नेकपा (एमाले) अध्यक्ष खड्गप्रसाद शर्मा ओली, नेकपा संयोजक पुष्पकमल दाहाललगायतका नेताहरू वर्तमान सत्तासमीकरण परिवर्तनका लागि सक्रिय रहेको र त्यससँग जोडिएर जबरा प्रकरण अघि बढेको हुन सक्ने अड्कलबाजी भइरहेका छन्। यस्तो राजनीतिक जोडघटाउको स्वतन्त्र पुष्टि भएको छैन।

घटनाक्रमले रास्वपाभित्रको नेतृत्व सम्बन्धलाई समेत चासोको विषय बनाएको छ। लामिछाने पार्टी संगठनका प्रमुख हुन् भने बालेनले सरकारको नेतृत्व गरिरहेका छन्। पार्टी र सरकारको जिम्मेवारी दुई फरक केन्द्रमा हुँदा निर्णय, प्रभाव र राजनीतिक प्राथमिकताबीच मतभेद उत्पन्न भए त्यसको असर समग्र सत्तासमीकरणमै पर्न सक्छ।

अहिले देखिएको दूरी वास्तविक राजनीतिक मतभेद हो वा परिस्थितिले जन्माएको अस्थायी असमझदारी, त्यो स्पष्ट हुन बाँकी छ। जबरा प्रकरण र बाह्य राजनीतिक चलखेलको चर्चाबीच रास्वपाको आन्तरिक एकता परीक्षणमा परेको देखिन्छ। सत्ता जोगाउने चुनौतीभन्दा पनि नेतृत्वबीचको विश्वास कायम राख्नु रास्वपाका लागि आगामी दिनको ठूलो परीक्षा बन्न सक्ने देखिएको छ।

कम्युनिष्ट ...

बन्दीहरूले नख्खु कारागारबाट भाग्ने प्रयास गरेका थिए। त्यस घटनामा बस्नेत पनि सहभागी थिए। १५ जना राजनीतिक बन्दी जेलबाट बाहिरिन सफल भए पनि सबै सुरक्षित रूपमा उम्कन सकेनन्। केहीलाई विभिन्न स्थानबाट पुनः पक्राउ गरिएको थियो। बस्नेत भने जेलबाट निस्किएको चार दिनपछि पचलैयाको जंगलबाट पुनः पक्राउ परेका थिए।

पछि कारागारबाट बाहिरिएपछि पनि उनले राजनीतिक सक्रियतालाई निरन्तरता दिएका थिए। कम्युनिस्ट आन्दोलनका विभिन्न चरणमा संगठन निर्माणदेखि पार्टी नेतृत्वसम्म उनले जिम्मेवारी सम्हाले। नेकपा (एमाले) मा उनी केन्द्रीय कमिटी सदस्यका रूपमा काम गरेका थिए। पछि तात्कालीन नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी गठन भएपछि केन्द्रीय सदस्यसँगै मोरङ जिल्ला इन्चार्जको जिम्मेवारीमा रहेका थिए।

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी विभाजनपछि बस्नेत नेकपा एकीकृत समाजवादीमा आबद्ध भए। उक्त पार्टीमा उनले केन्द्रीय उपाध्यक्ष र तात्कालीन प्रदेश १ इन्चार्जको जिम्मेवारी सम्हाले। बस्नेतको संसदीय यात्रा पनि उल्लेखनीय रह्यो। उनी २०४८ र २०५६ सालमा प्रतिनिधिसभा सदस्य निर्वाचित भएका थिए। पछिल्लो समय भने उनी घनश्याम भुसाल नेतृत्वको राजनीतिक अभियानमा वरिष्ठ नेताका रूपमा सक्रिय थिए।

एमालेमा ...

भण्डारी एमालेको पुरानो र प्रभावशाली राजनीतिक पृष्ठभूमि भएकी नेता भएकाले उनको सक्रियताले पार्टीभित्र नयाँ शक्ति केन्द्र निर्माण गर्ने सम्भावना भने छ। उनले आगामी दिनमा ओलीसँग सहकार्य गर्छिन् वा छुट्टै राजनीतिक धार निर्माण गर्छिन् भन्ने कुराले एमालेको आन्तरिक राजनीतिमा ठूलो अर्थ राख्नेछ।

अहिलेको निर्णयले एउटा कुरा स्पष्ट गरेको छ कि एमालेभित्र नेतृत्वको बहस अब ओलीको निरन्तरतामा मात्र सीमित रहने छैन। भण्डारीको पुनरागमनसँगै सम्भावित नयाँ समीकरणबारे पनि चर्चा शुरु भएको छ। त्यसैले आगामी दिनमा ओलीको नेतृत्व कति बलियो रहन्छ र भण्डारीले पार्टीभित्र कस्तो भूमिका निर्वाह गर्छिन् भन्ने विषय एमालेको राजनीतिक यात्राका लागि महत्वपूर्ण बन्ने देखिन्छ।

The Letter He Never Opened

P. Pilgrim

A nobleman was imprisoned in a dark tower, condemned to die at dawn. He knew that his life was coming to an end. There was no possibility of escape, and the sentence had already been pronounced. He had only one night remaining. That evening, a bundle of letters was delivered to his cell. He opened the first letter and immediately recognised the handwriting. It was from his bitterest enemy. The letter contained cruel words. His enemy mocked him, rejoiced over his coming death, and reminded him that by morning his life would be over. The nobleman became angry and deeply offended. In his pride and bitterness, he refused to read another word. "If that is the kind of message these letters contain," he thought, "I want nothing more to do with them." In anger, he threw the remaining letters into the fire.

Among those letters was an official document that could have changed everything. His faithful friends had pleaded for his life, and the king had granted him a full pardon. Earlier that evening a horse man had galloped over with this life changing letter. So the pardon was there in his cell—but the nobleman never knew. He had allowed one hateful letter to make him reject every other message. At dawn, the guards came. The nobleman was taken from his cell and executed. He died believing that there was no hope, when in fact a pardon had already been secured for him. It was only after his room was cleaned that the letter was discovered among his belongings.

What a tragic story! Yet there is a solemn spiritual lesson in it. Many people are doing something similar with the bible. They have the opportunity to read it for themselves but pride or peer pressure stops them. Maybe what they have heard something that offends their pride. Perhaps they do not like being told that they are sinners. Perhaps they think they are good enough without Christ. Perhaps they have been disappointed by religion or by Christians. Perhaps they simply do not want to think about death and eternity. So they push the Bible aside. But what if, by rejecting the Bible, they are also rejecting the very message that could bring them forgiveness and eternal life? The Bible says, "For all have sinned, and come short of the glory of God" in Romans 3:23. Yet the Gospel brings wonderful message of pardon for Jesus Christ came to save sinners. He died upon the cross and rose again so that those who trust in Him might have forgiveness and eternal life.

Another danger is not merely refusing to read the Bible, it is procrastinating. A person may say, "I will read it tomorrow." Another says, "When I am older, I will become a Christian." Someone else says, "I have plenty of time." However, tomorrow is not promised. The Bible warns us, "Boast not thyself of to morrow; for thou knowest not what a day may bring forth" in Proverbs 27:1. No one is sure of tomorrow, it may never come. That is why God says, "behold, now is the accepted time; behold, now is the day of salvation" in 2 Corinthians 6:2. Notice the word now. Salvation is not something to postpone until a more convenient time. We cannot know how long we will live, when death will come, or what circumstances tomorrow may bring. James reminds us that our life is "even a vapour, that appeareth for a little time, and then vanisheth away" in James 4:14. The nobleman had the pardon in his hands, but he never opened it. Do not make the same mistake. Do not allow pride, anger, busyness, fear, or procrastination to keep you from opening God's Word and hearing His invitation. Christ offers forgiveness and pardon to those who come to Him in repentance and faith. "Seek ye the LORD while he may be found, call ye upon him while he is near" Isaiah exhorts in chapter 55:6. If God is speaking to your heart today, do not say, "Tomorrow." For today is the day of salvation.

pilgrimway101@yahoo.com

सञ्चार तथा खेलकुदकर्मी करण र प्रहरी नायब निरीक्षक कुञ्जाङलाई 'राष्ट्रिय गौरव सम्मान'

काठमाडौं। CS Entertainment Nepal द्वारा आयोजित the charity Runway Vol.३ (२०२६) काठमाडौंमा भव्य सम्पन्न सँगै उक्त समारोहका बिच कला सञ्चार तथा खेलकुदकर्मी करण तामाङ र सगरमाथा सफल आरोही नेपाल प्रहरी नायब निरीक्षक कुञ्जाङ छ्योपेल शेर्पालाई "राष्ट्रिय गौरव सम्मान २०८३" ले सम्मान गरेको छ। विश्वकितीमानी कलाकार तथा नायिका छिरिङ शेर्पाको अध्यक्षतामा सम्पन्न कार्यक्रममा करण र कुञ्जाङ सहित ५ जनालाई उक्त सम्मान द्वारा सम्मान गरिएको हो।

जोरपाटीस्थित खगेन्द्र नवजीवन केन्द्रको एसओएस चिल्ड्रेन्स भिलेज परिसरमा आयोजित कार्यक्रममा २० जना फरक क्षमता भएका प्रतिभाले र्‍याम्प वाक तथा विभिन्न मञ्चीय प्रतिभा प्रस्तुत गरेका थिए। 'डिसेबिलिटी इज नट इनएबिलिटी' भन्ने सन्देशसहितको कार्यक्रममा सहभागीले आफूलाई फरक सम्भावना र प्रतिभाका रूपमा उभ्याएका थिए।

र्‍याम्प वाकमा लक्ष्मी सेन्चुरी, अस्मिता राई, दमाया बुढामगर, रोशनी थापा, शारदा शर्मा, रेनु मोक्तान, जुना शाही, झरना पिमिरे, सुशीला शाही, विरू ढुंगाना, सान्नानी श्रेष्ठ, अर्जुन दोङ, सविन थापा, दीपक तामाङ, खड्क रोकाया, तिलकराम थारू, अकालबहादुर तामाङ, राजदेव यादव, कर्मा शेर्पा र विसु पुकार श्रेष्ठ सहभागी थिए। कार्यक्रममा गोकर्णेश्वर नगरपालिकाका प्रवक्ता एवम् वडा नं. ५ का अध्यक्ष नारायणबहादुर सुवेदीले फरक क्षमता भएका व्यक्तिलाई अवसर, सम्मान र सामाजिक सहभागिताको वातावरण निर्माण गर्नु समाज, समुदाय र स्थानीय सरकार सबैको साझा जिम्मेवारी भएको बताए।

सीएस इन्टरटेनमेन्ट नेपालकी सिइओ छिरिङ शेर्पाले र्‍याम्प शोका लागि सहभागीलाई १४ दिनको प्रशिक्षण दिइएको बताइन्। 'फरक क्षमता भएकाले अवसर, प्रोत्साहन र विश्वास पाए आफ्नो प्रतिभा, क्षमता र आत्मविश्वासलाई समाजसामु प्रभावकारी रूपमा प्रस्तुत गर्न सक्छन् भन्ने सन्देश दिन कार्यक्रम गरेका हौं', उनले भनिन्।

र्‍याम्प शोका लागि कोरियोग्राफर टीना राईले सहभागीहरूको क्षमता, आवश्यकता र शारीरिक अवस्थालाई ध्यानमा राख्दै र्‍याम्प वाक, प्रस्तुति शैली, आत्मविश्वास तथा मञ्चीय प्रस्तुति सम्बन्धी प्रशिक्षण दिएकी थिइन्। कार्यक्रममा गोकर्णेश्वर नगरपालिका वडा नं ५ का वडा सदस्यहरू दुर्गा राना मगर (लक्ष्मी), कमला नेपाली, श्रीबहादुर योगी तथा धर्म थिङ लामा, नेपाल अर्थोपेडिक अस्पतालका मेडिकल निर्देशक डा. मुक्ति तिमिल्सिनालगायतको उपस्थिति थियो।

लोकतन्त्रप्रति पूर्ण समर्पित
साप्ताहिक
नयाँ विमर्श
Naya Bimarsha Weekly

किसानहरुका लागि सुवर्ण अवसर
रासायनीक मल न्यूनिकरण गर्दै
माटो सुधार्न, उत्पादन बढाउन, जैविक खेती गर्न
सबै किसिमको एकमात्र रोजाई
BLACk/Gold Brand का
भर्मी कम्पोष्ट, भर्मी प्लस (दानेदार मल)
सोयल केयर (कण्डिसनर), बायोपेष्टीसाइड (M-BTA)
प्रयोग र डिलरको लागि आजै सम्पर्क गर्नुहोस्।
सम्पर्क नं. ९८०८०३२८२०/९८५११६६२३०
किसान स्मार्ट कन्ट्र्याक फार्मिङ नेपाल प्रा.लि.
इटहरी, सुनसरी, उद्योग देवचुली-१४, नवलपुर

सि.एस. इन्टरटेनमेन्टको 'च्यारिटी रनवे भोल्युम-३' सम्पन्न

काठमाडौं/ फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरुको सहभागितामा 'च्यारिटी रनवे भोल्युम-३' सम्पन्न भएको छ। सी.एस. इन्टरटेनमेन्ट नेपालको आयोजनामा जोरपाटीस्थित खगेन्द्र नवजीवन केन्द्रको एसओएस चिल्ड्रेन्स भिलेज परिसरमा मंगलबार कार्यक्रम भएको हो। त्यसमा २० जना फरक क्षमता भएका प्रतिभाले 'र्‍याम्प वाक तथा विभिन्न मञ्चीय प्रतिभा प्रस्तुत गरेका थिए। 'डिसेबिलिटी इज नट इनएबिलिटी' भन्ने सन्देसहितको कार्यक्रममा सहभागीले आफूलाई फरक सम्भावना र प्रतिभाका रुपमा उभ्याएका थिए।

'र्‍याम्प वाकमा लक्ष्मी सेन्चुरी, अस्मिता राई, दमाया बुढामगर, रोशनी थापा, शारदा शर्मा, रेनु मोक्तान, जुना शाही, झरना घिमिरे, सुशीला शाही, बिरू ढुंगाना, सान्नानी श्रेष्ठ, अर्जुन दोङ, सबिन थापा, दीपक तामाङ, खड्क रोकाया, तिलकराम थारू, अक्कलबहादुर तामाङ, राजदेव यादव, कर्मा शेर्पा र बिसु पुकार श्रेष्ठ सहभागी भएका बताइएको छ।

कार्यक्रममा गोकर्णेश्वर नगरपालिकाका प्रवक्ता एवम् वडा नं.५ का अध्यक्ष नारायणबहादुर सुवेदीले फरक क्षमता भएका व्यक्तिलाई अवसर, सम्मान र सामाजिक सहभागिताको वातावरण निर्माण गर्नु समाज, समुदाय र स्थानीय सरकार सबैको साझा जिम्मेवारी भएको बताए। यो कार्यक्रममा वडा नं ५ सहयोगीका रुपमा सहभागी रहेको बताइएको छ।

सी.एस. इन्टरटेनमेन्ट नेपालकी सि.इ.ओ. तथा विश्वकिर्तीमानी कलाकर्मी छिरिङ शेर्पाले 'र्‍याम्प शोका लागि सहभागीलाई १४ दिनको प्रशिक्षण दिइएको बताइन्। 'फरक क्षमता भएकाले अवसर, प्रोत्साहन र विश्वास पाए आफ्नो प्रतिभा, क्षमता र आत्मविश्वासलाई समाजसामु प्रभावकारी रुपमा प्रस्तुत गर्न सक्छन् भन्ने सन्देश दिन कार्यक्रम गरेका हौं', उनले भनिन्।

'र्‍याम्प शोका लागि कोरियोग्राफर टीना राईले सहभागीहरूको क्षमता, आवश्यकता र शारीरिक अवस्थालाई ध्यानमा राख्दै 'र्‍याम्प वाक, प्रस्तुति शैली, आत्मविश्वास तथा मञ्चीय प्रस्तुति सम्बन्धी प्रशिक्षण दिएकी थिइन्।

कार्यक्रममा गोकर्णेश्वर नगरपालिका वडा नं. ५ का वडा सदस्यहरू दुर्गा राना मगर (लक्ष्मी), कमला नेपाली, श्रीबहादुर योगी तथा धर्म थिङ लामा, नेपाल अर्थोपेडिक अस्पतालका मेडिकल निर्देशक डा. मुक्ति तिमिल्सिनालगायतको उपस्थिति थियो।

कार्यक्रममा खगेन्द्र नवजीवन केन्द्रका प्रबन्ध निर्देशक गोकर्ण ढुंगाना, बी.आइ.ए. फाउण्डेसनका सिद्धार्थ शाक्य, पत्रकार, लेखक तथा राष्ट्रिय कराँते रेफ्री करण तामाङ, सगरमाथा आरोहण गर्ने पहिलो महिला प्रहरी अधिकृत तथा गायिका कुञ्जाङ ल्योपेल शेर्पा, पर्वतारोही तथा व्यवसायी उदय केरुङ तथा तामाङ म्युजिक भिडियो मोडल तथा कलाकार पासाङ डोमा पाख्रिनलाई 'राष्ट्रिय गौरव सम्मान-२०२६' प्रदान गरिएको छ। आयोजक कम्पनीको सि.ई.ओ. छिरिङ शेर्पा डान्सिङ स्टार नेपाल पहिलो विजेता, विश्वकिर्तीमानी कोरियोग्राफर र नायिका पनि हुन्।

गायिका ईश्वरी बराल यमन ग्लोबल अवार्ड

काठमाडौं/ गायिका ईश्वरी बराल यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड २०८३ बाट बिजेता बनेकी छिन्। बराल अवार्डको उत्कृष्ट पाँचमा पर्दै विजेता बन्न सफल भएकी हुन्।

उनको चर्चित गीत खानदानी छोरीले अवार्ड प्राप्त गरेको हो। गायन र नृत्यसँगै लामो समयदेखि पत्रकारिता क्षेत्रमा पनि सक्रिय बरालका खानदानी छोरी.........., नरिसाउन होई.........., माया छ कि छैन......, दही दिन्छु, मोही दिन्छु...... लगायत गीत चर्चामा छन्।

निरन्तरको मेहनत र सक्रियताका कारण बरालले गायन क्षेत्रमा आफ्नो छुट्टै पहिचान बनाएकी छिन्। यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड २०८३ को सफलताले कलाकारिता यात्रामा थप उत्साह र नयाँ अवसरको बाटो खुलेको भन्दै गायिका बराल उत्साहित छिन्।

गीतसंगीत, चलचित्र, कला, साहित्य तथा पत्रकारिता क्षेत्रका स्रष्टा, कलाकार र सञ्चारकर्मीलाई सम्मान तथा अवार्ड प्रदान गर्दै 'यमन ग्लोबल म्युजिक अवार्ड-२०८३' को पहिलो संस्करण सम्पन्न भएको हो। यमन इन्टरटेन्मेन्ट प्रा.लि.को आयोजनामा गत शनिबार काठमाडौंको नयाँबानेश्वरस्थित आइएनआइ सिनेमाहलमा आयोजित समारोहमा विभिन्न विधामा योगदान पुर्‍याउने स्रष्टा तथा कलाकारलाई सम्मान र पुरस्कार प्रदान गरिएको हो।

सम्बाहाम्फे प्रपर्टी डेभलपर्स प्रा.लि.का अध्यक्ष पूर्णबहादुर सम्बाहाम्फेको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न समारोहमा सुष्मा प्रोडक्सन ग्लोबल, सिक्किमकी सञ्चालक सुष्मा गुरुङ विशेष अतिथिका रुपमा सहभागी थिइन्।

समारोहमा वरिष्ठ गायिका तारा थापालाई 'दीर्घसाधना सम्मान' प्रदान गरिएको थियो। लामो समयदेखि नेपाली गीत-संगीत क्षेत्रमा पुर्‍याएको योगदानको कदर गर्दै थापालाई उक्त सम्मान प्रदान गरिएको कार्यक्रम संयोजक तारावीर पाण्डेले बताए। यस्तै, महाकाव्यकार खेमनाथ दाहाललाई 'महाकाव्य साधना सम्मान' प्रदान गरिएको थियो।

कार्यक्रममा वरिष्ठ गीतकार अम्बिका गुरुङ, गायिका मिलन नेवार, राजनराज सिवाकोटी, पुर्बा खाण्डु गुरुङ, प्रेमचन्द्र गुरुङ, रिकी लेप्चा, सबिना भण्डारी, खिमानन्द आचार्य, शीतल कात्यविनी, शिव पराजुली, सुशील नेपाल, तुलसी बास्कोटा, शर्मिला गौतम र सोमराज तामाङलगायतलाई विशेष सम्मान गरिएको थियो।

विपद्को समयमा पर्न सक्ने मानसिक असरको न्यूनीकरण गरौं

- विपद्को समयमा डर, तनाव, चिन्ता, दुःख तथा असहज महसुस हुनु स्वाभाविक हो,
- आफन्त, साथीभाइ तथा समुदायसँग खुलेर कुराकानी गरौं,
- सुरक्षित स्थानमा बसौं, आफू र परिवारको सुरक्षालाई प्राथमिकता दिऔं,
- बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा असहाय व्यक्तिलाई विशेष साथ, सहयोग र भरोसा दिने गरौं,
- नियमित खानपान, पर्याप्त आराम, निद्रा तथा दैनिक गतिविधिलाई सकेसम्म निरन्तरता दिने गरौं,
- विपद्को समयमा अफवाहमा विश्वास नगरी विश्वसनीय स्रोतबाट मात्र सूचना लिने गरौं,
- अत्यधिक तनाव, डर वा मानसिक अहसजता रहिरहेमा स्वास्थ्यकर्मीसँग परामर्श लिऔं।

विपद्को समयमा एक-आपसमा मनोबल बढाऔं, मानसिक स्वास्थ्य जोगाऔं।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

Chief-Editor/Publisher : Koushal Kumar Bhattarai, Editor : Krishna Lamsal Executive Editor : Piamani Bhattarai, Legal Advisor : Advocate Hari Sharan Jamakatel
Chief Reporter: R. Aryal, International News Coordinator: S. Bhattarai,, I.T. Chief: Spandan Bhattarai, Computer Designer: Roshan Gyewali, Press :- Saptarshi Publication, Mitrapark , Kathmandu
Main Office : Madhyapur Thimi- 3, Bhaktapur, Kathmandu Office-Babar Mahal, Kathmandu, Phone :- 977-1-5367064, Email : nayabimarsha@gmail.com